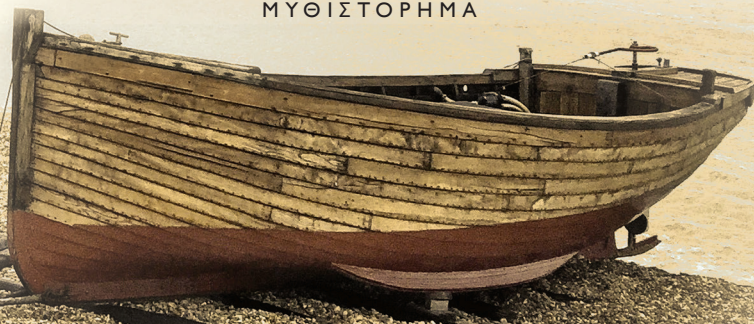

ΚΛΑΙΡΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Η ΑΠΟΙΚΙΑ
ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Η αποικία της λήθης**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Κλαίρη Θεοδώρου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Χρυσούλα Τσιρούκη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Νέλλυ Βασιλείου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχοτά

© Κλαίρη Θεοδώρου, 2016
© Φωτογραφιών εξωφύλλου:
Daniel Cviatkov Yordanov/www.shutterstock.com,
Andrew Proudlove/Arcangel
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2016

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2016, 3.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-1561-1
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-1562-8

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΚΛΑΙΡΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Η ΑΠΟΙΚΙΑ
ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Salvadera, Εκδ. Μπατσιούλας Ν. & Σ., 2009

Globus, Εκδ. Μπατσιούλας Ν. & Σ., 2011

Σύντομο σημείωμα

Το βιβλίο αυτό βασίζεται σε πραγματικές ιστορικές πηγές και μαρτυρίες όσον αφορά στο Κρατικό Θεραπευτήριο Λέρου. Παρ' όλα αυτά, προς χάριν της μυθοπλασίας, κάποια στοιχεία έχουν εσκεμμένα παραποιηθεί. Επίσης οποιαδήποτε ομοιότητα των χαρακτήρων που περιγράφονται στη συγκεκριμένη ιστορία –είτε πρόκειται για τροφίμους του ψυχιατρείου είτε για το ιατρικό προσωπικό ή για τους κατοίκους του νησιού που δούλευαν εκεί– με υπαρκτά πρόσωπα είναι εντελώς τυχαία και ουδεμία σχέση έχει με την πραγματικότητα.

«Μνήμη και λήθη συνεργάζονται. Η μία δίνει στη άλλη ό,τι της περισσεύει, ό,τι της είναι πολύ. Όταν η μνήμη παραφορτωθεί, περνάει τα δεδομένα της στη λήθη. Η λήθη έχει το ανεπιθύμητο. Μέσα σ' αυτή υπάρχουν αισθήματα και αναμνήσεις που δεν μπορεί να καταφάει και τα επιστρέφει στη μνήμη. Υπάρχουν αναμνήσεις που ενοχλούν τη λήθη, γι' αυτό και ξεχνάμε για λίγο καιρό και μετά οι αναμνήσεις επιστρέφουν. Η λήθη δεν τις αντέχει και τις επιστρέφει στη μνήμη».

ΚΙΚΗ ΔΗΜΟΥΛΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Λέρος, 15 Φεβρουαρίου 1975, 23.35

*Π*ρέπει να πλησιάσουμε σε κάποιο λιμάνι. Η θάλασσα, που λυσομανάει εδώ και ώρες, ξαφνικά, ως εκ θαύματος, έχει κοπάσει. Προσπαθώ να μαζέψω τις σκέψεις μου, να καθησυχάσω τα ταραγμένα σωθικά μου. Από το βρόμικο, θολό από την αλμύρα τζάμι αγωνίζομαι να ξεχωρίσω μέσα στο απόλυτο σκοτάδι τη στεριά, αναζητώ μάταια ενδείξεις ζωής στον τόπο, όπου, απ' όσο όλα δείχνουν, θα τελειώσω τη ζωή μου. Κι ας έκλεισα μόλις πριν από έναν μήνα τα δεκαέξι. Ολόκληροι αιώνες μού φαίνεται πως έχουν περάσει από τότε. Παρά το νεαρό της ηλικίας μου, όμως, γνωρίζω ήδη καλά. Δε θα επιστρέψω στη Ρόδο ποτέ. Το σπίτι μου, τα πρόσωπα που αγάπησα, οι αναμνήσεις, οι φιλίες μου, οι χαρές, οι συγκινήσεις και οι λύπες μου, ολόκληρος ο μικρόκοσμός μου εντέλει είναι πλέον καταδικασμένος να χαθεί για πάντα στους σκοτεινούς διαδρόμους του μυαλού μου, να εξαφανιστεί στον αέναο κόσμο της λήθης. Ολάκερο το παρελθόν μου πρόκειται σιγά σιγά να σβήσει, να διαγραφεί αργά μεν αλλά σταθερά, τόσο από τη δική μου μνήμη όσο και από εκείνη όσων ήρθαν ποτέ σε επαφή μαζί μου. Παρά τις όποιες αντιστάσεις μου, στο τέλος θα επικρατήσει το σκοτάδι και οποιαδήποτε

αναλαμπή του μυαλού μου θα απονήσει σαν φακός που τρεμοσβήνει λίγο πριν τελειώσει η μπαταρία του.

Προσπαθώ μηχανικά να σκουπίσω ένα δάκρυ, που χωρίς την έγκρισή μου επέλεξε να αυλακώσει το προημένο, γεμάτο μελανιές και ξεραμένα αίματα πρόσωπό μου. Δεν τα καταφέρνω. Τα χέρια μου είναι δεμένα, χαλαρά μεν, σταθερά όμως πίσω από την πλάτη μου. Έχουν μουδιάσει και τσούζουν από το τραχύ σκονί που ερεθίζει το ευαίσθητο, καλομαθημένο δέρμα μου, ενώ στην παραμικρή απόπειρα κίνησης νιώθω σαν να με τρυπούν χιλιάδες μικροσκοπικές βελόνες. Τα χείλη μου είναι προσημένα από τα χτυπήματα και παράλληλα διψάω ανυπόφορα. Το σάλιο μου έχει στεγνώσει και το στομάχι μου πονάει από τη φουσκοθαλασσιά και την αναπόφευκτη ανακατωσούρα του ταξιδιού. Γεύομαι την ξινίλα στο στόμα μου, μυρίζω τα ξερατά κολλημένα πάνω στα καταϊδρωμένα ρούχα μου. Κανένας δεν ενδιαφέρθηκε να περισώσει έστω κι ένα ίχνος της χαμένης αξιοπρέπειάς μου, κανένας δεν προσφέρθηκε να με οδηγήσει στο κατάστρομα ή στην τουαλέτα όλες αυτές τις ώρες. Σε λίγο θα με προδώσει άλλο ένα σημείο του σώματός μου κι εγώ θα αναγκαστώ να αποδεχτώ κι αυτή την ταπείνωση, ανήμπορος να αντιδράσω, αδυνατώντας να ψελλίσω έστω και μια χαμηλόφωνη ικεσία. Ο κίτρινος, καυτός λεκές των ούρων μου θα απλωθεί από το παντελόνι στο ήδη λιγδιασμένο πάτωμα όπου με έχουν παραπετάξει. Εμένα κι άλλους δύο δίπλα μου. Ακόμα δύο χαμένες ψυχές, που αποφεύγω να κοιτάξω με όλη τη δύναμη που μου έχει απομείνει. Και μερικές δεκάδες ακόμα δυστυχημένες υπάρξεις στοιβαγμένες κάπου πίσω μας, ευτυχώς έξω από το οπτικό μου πεδίο, κάνουν αισθητή την παρουσία τους μέσα από την έντονη αποφορά που αναδίδουν και τις ζωώδεις κραυγές που βιάζουν βάνανσα τους ήχους της θάλασσας καλύπτοντας ακόμα και τον θόρυβο των μηχανών του πλοίου.

Ένα στιγμιαίο δυνατό φως με αναγκάζει να αποστρέψω βίαια το βλέμμα από το παράθυρο. Κι ύστερα πάλι και πάλι.

Μέχρι κι ο φάρος είναι εναντίον μου! σκέφτομαι.

Το κακό όμως έχει κιόλας γίνει. Έχω ήδη προλάβει να απομειώσω την εικόνα που τόσο προσπαθούσα να γλιτώσω. Δεμένοι με πανομοιότυπο τρόπο, λίγα μόλις μέτρα στο πλάι από εκεί όπου κάθομαι, βρίσκονται δύο ζωντανοί-νεκροί. Τα μάτια τους είναι αναποδογυρισμένα στις κόγχες τους και το ανατριχιαστικό τους ασπράδι γυαλίζει αποκρουστικά μέσα στο σκοτάδι. Το στόμα τους είναι γεμάτο αφρούς, τα πάντα πάνω τους ακάθαρτα και σιχαμένα. Ο ένας κινείται ρυθμικά μπρος πίσω, μονογκρίζοντας σαν πληγωμένο ζώο, ενώ ο άλλος μετράει ακατάπαυστα από το ένα έως το έντεκα τινάζοντας αφύσικα το κεφάλι του κάθε φορά που φτάνει στο τέλος, και ξεκινά πάλι από την αρχή. Ο τρόμος παραλύει το είναι μου σαν παγωμένη δαγκάνα.

Τι δουλειά έχω εγώ εδώ; Πώς θα τα βγάλω πέρα; Και πώς μου το έκανε αυτό ο ίδιος μου ο πατέρας;

Γιατί, ό,τι κι αν είχε γίνει, όσο ακραία και ανίερη κι αν ήταν η κατάσταση στη δίνη της οποίας βρεθήκαμε όλοι μας, για μένα θα ήταν πάντα ο πατέρας μου. Προφανώς όμως το αντίστροφο δεν ίσχυε πια. Είχα καταφέρει μόνος μου να γίνω κάτι παραπάνω από μισητός και μισητός για το ίδιο μου το αίμα. Σωστός απόκληρος. Και όσο σκληρή κι αν ήταν η τιμωρία μου, ήξερα καλά. Εγώ έφταιγα και τώρα έπρεπε να πληρώσω. Δεν υπήρχε δρόμος επιστροφής, δεν υφίσταντο δυνατότητες μεταμέλειας ή συγχώρεσης. Αλλά ακόμα κι αν μου δινόταν η ευκαιρία να ζητήσω συγγνώμη, δε θα το έκανα. Ποτέ δε θα ξανατολμούσα να σηκώσω το βλέμμα μου στον άντρα που μου είχε χαρίσει τη ζωή. Για εκείνον ήμουν πια ξεγραμμένος, χειρότερα κι από νεκρός, και εγώ σε καμία περίπτωση δε με θεωρούσα άξιο να αμφισβητήσω τις αποφάσεις του, να παρακαλέσω, να πέσω ίσως στα πόδια του για έλεος, για μια καλύτερη τύχη. Δέχτηκα την καταδίκη μου με θάρρος και στωικότητα που θα ζήλευε και μεγάλος άντρας. Αυτό άλλωστε δεν είχα προσπαθήσει να γίνω πριν την ώρα μου; Θεέ μου, πόσο μεγάλο λάθος είχα κάνει! Και πόσο αδύνατον μου ήταν

εντέλει να το αποφύγω. Λες και όλη αυτή η πορεία των πραγμάτων ήταν ήδη προδιαγεγραμμένη και αναπόφευκτη, πολύ πριν στηθούν τα πιόνια στη σκακιέρα. Γιατί αυτό ακριβώς ένιωθα πως ήμασταν όλοι μας· πιόνια στα χέρια ενός διεστραμμένου και χαιρέκακου άγνωστου αλλά παντοδύναμου παίκτη.

«Επιτέλους φτάσαμε!» ακούω τον έναν από τους δύο άντρες που μας συνοδεύουν να ψιθυρίζει και αμέσως βγαίνω από τον ατελείωτο, εφιαλτικό κυκεώνα των σκέψεών μου, που ούτε καν στον ύπνο μου δε μου επιτρέπουν πια να ησυχάσω.

«Δόξα Σοι ο Θεός!» απαντά ο άλλος και σταυροκοπιέται με ανακούφιση. Εγώ όμως γνωρίζω καλά, νιώθω ήδη στο πετσί μου ότι ο Θεός έχει μείνει πίσω στο λιμάνι της Ρόδου. Στη Λέρο έχει χρόνια να πατήσει το πόδι του...

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αθήνα, Απρίλιος 1991

Η κίνηση στους δρόμους ήταν απελπιστική. Τα αυτοκίνητα, κολλημένα το ένα πίσω απ' το άλλο, σχημάτιζαν πολύχρωμες ουρές που σάλευαν ελάχιστα κάθε τόσο σαν ζαλισμένοι, κατακερματισμένοι σαλίγκαροι. Η ζέστη, αφύσικη για την εποχή, θόλωνε και ξάσπριζε ακόμα περισσότερο τα έντονα χρώματα της άνοιξης, που ούτως ή άλλως ατονούσαν μέσα στο ατέρμονο γκριζο της μεγαλούπολης, ενώ τα κορναρίσματα, παράφωνα και ασταμάτητα, τρουπούσαν τα τύμπανα και τα νεύρα συνάμα των περαστικών. Προχωρούσα βιαστικά στο πεζοδρόμιο, ιδρωμένη και κουρασμένη, με το βλέμμα καρφωμένο στα παπούτσια που μου είχαν ήδη πληγιάσει τα πόδια, νιώθοντας για πρώτη φορά ξένη στην πόλη όπου είχα μεγαλώσει. Ένα σφίξιμο στην καρδιά και στο στομάχι, καθώς και μια πικρή γεύση στο στόμα, επέτειναν τη δυσφορία μου. Κοντοστάθηκα αγνοώντας το πλήθος κόσμου γύρω μου, που με κοιτούσε παραξενεμένο, και στηρίχτηκα με το ένα χέρι σε μια χοντρή κολόνα της ΔΕΗ. Η αίσθηση του ζεστού τσιμέντου στην παλάμη μου με παρηγόρησε, μονάχα όμως στιγμιαία. Ζαλιζόμουν και η αβεβαιότητα που ένιωθα, η βίαιη και άμεση κατάρρευση οτιδήποτε γνωστού και οικείου με είχαν αποδιοργανώσει εντελώς. Ανοιγόκλεισα σπασμωδικά πρώτα τα μάτια και ύστερα τα χείλη μου και ρούφηξα λαίμαρ-

για μια γερή δόση από καυσαέρια, που μου έκαψε τα πνευμόνια. Έπρεπε όμως να πείσω τον εαυτό μου να συλλάβει, να συνειδητοποιήσει με κάποιο τρόπο το αδιανόητο, το γεγονός δηλαδή ότι ήμουν πλέον απόλυτα, ολοκληρωτικά, καθ' όλα μόνη, θα έλεγε κανείς. Και δεν ήταν απλώς το ότι δεν είχα συνηθίσει τη μοναξιά αυτό που με τρώμαζε. Κάθε άλλο. Ορφανή εδώ και χρόνια από μητέρα και, μόλις πρόσφατα, από πατέρα, μοναχοπαίδι κατ' ανάγκη έπειτα κι από τον θάνατο του πολύ μεγαλύτερου, ετεροθαλούς αδελφού μου, όταν ήμουν μόλις δύο ετών, δεν είχα γνωρίσει ποτέ αυτό που εννοούν οι περισσότεροι άνθρωποι όταν αναφέρονται στην οικογενειακή ζεστασιά και θαλπωρή. Γιατί ήταν κατά γενική ομολογία σκληρός άνθρωπος ο πατέρας μου.

Αναρωτιόμουν πάντα αν ήταν ο χαρακτήρας του ανέκαθεν έτσι ή αν οι αλλεπάλληλες συμφορές που τον είχαν βρει τον είχαν εντέλει μετατρέψει σ' ένα κομμάτι πέτρα. Μόνος του είχε μεγαλώσει τον Άλκη, τον αδελφό μου, αφού η πρώτη σύζυγός του, η Γεωργία, πέθανε στη γέννα, μόνος του στην ουσία ανέλαβε και τη δική μου διαπαιδαγώγηση. Ήταν λες και κάποιος τον είχε καταραστεί να επωμίζεται το βάρος της ανατροφής των παιδιών του ολομόναχος. Και πρέπει να αποτελούσε προφανώς απίστευτη αγγαρεία για εκείνον η πράξη αυτή. Μια διαδικασία ωστόσο που τη διεκπεραιώνω με απόλυτη αίσθηση καθήκοντος και υποχρέωσης, χωρίς ίχνος όμως συναισθήματος και αγάπης. Δεν μπορώ να πω. Τίποτα δε μου έλειψε μεγαλώνοντας, δεν τσιγκουνεύτηκε ποτέ του το παραμικρό σε σχέση με εμένα. Με έστειλε στα καλύτερα σχολεία, με έντυνε με επώνυμα ρούχα, μου αγόραζε τα πιο εξεζητημένα και πανάκριβα παιχνίδια. Ουδέποτε όμως μου έδωσε αυτό που στην πραγματικότητα λαχταρούσα περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο· ένα χάδι, πόσο μάλλον μια αγκαλιά. Κι ας αναζητούσα πάντα απεγνωσμένα οποιαδήποτε ένδειξη τρυφερότητας κι αποδοχής εκ μέρους του. Ακόμα κι ως μικρό παιδί μπορούσα να διακρίνω την αποδοκιμασία στο βλέμμα του όταν με κοίταζε, κι ας μην ήξερα πώς ερμηνευόταν

το συναίσθημα αυτό στην πράξη. Γιατί στα μάτια του έφταιγα, ήμουν ένοχη. Για τι πράγμα ακριβώς δε γνώριζα, δεν μπόρεσα ποτέ να μαντέψω, όσο κι αν προσπάθησα. Ίσως γιατί του είχα μείνει αμανάτι μετά τον θάνατο της μητέρας μου, ένα ανεπιθύμητο βάρος, μια αχρείαστη σαβούρα, που τον εμπόδιζε να ξεκινήσει μια καινούργια ζωή, υπενθυμίζοντάς του για πάντα το παρελθόν και τον πόνο της απώλειας.

Ακόμα όμως κι αυτός ο απόμακρος και ψυχρός πατέρας ήταν καλύτερος από το τίποτα. Για μένα μάλιστα αποτελούσε το κέντρο του κόσμου, το σημείο αναφοράς μου. Αγωνιζόμουν να είμαι τέλεια στα μάτια του, φούσκωνα σαν παγόνη όταν με επαινούσαν δάσκαλοι και γνωστοί μπροστά του και δεν κουραζόμουν ποτέ να περιμένω και να ελπίζω. Γιατί μια καλή του κουβέντα, ένα έστω συγκρατημένο «μπράβο» θα αρκούσαν για να πετάξω στα σύννεφα από τη χαρά μου. Δεν τα εισέπραξα ποτέ, ούτε καν τώρα, λίγους μήνες πριν από τον χαμό του, όταν του ανακοίνωσα ενθουσιασμένη ότι τα είχα καταφέρει. Είχα περάσει στην Ιατρική Αθηνών. Είχα δουλέψει σκληρά, δεν είχα σηκώσει κεφάλι από τα βιβλία μου τα τελευταία δύο χρόνια και κατά συνέπεια είχα πετύχει τον υψηλότερο στόχο που είχα θέσει ποτέ στον εαυτό μου. Ακόμα και αυτή η ίδια η επιλογή είχε να κάνει με τον πατέρα μου και την ανάγκη μου για λίγη αναγνώριση. Γιατί, στην πραγματικότητα, καθόλου δεν επιθυμούσα να γίνω γιατρός. Φοβόμουν σχεδόν παθολογικά το αίμα και λύγιζα μπροστά στην ιδέα της αρρώστιας και του ανθρώπινου πόνου. Η Ιατρική Αθηνών είχε όμως την υψηλότερη βάση, ήταν η πιο δύσκολα προσβάσιμη και η πιο ποθητή –κατά γενική ομολογία– σχολή κι έτσι έλπιζα ότι με την εισαγωγή μου σε αυτή θα τραβούσα, έστω για λίγο, την προσοχή του.

Φυσικά διαψεύστηκα για άλλη μια φορά. Με είχε κοιτάξει με απάθεια. Μόνο μια υποψία χαμόγελου είχε σχηματιστεί στα χείλη του όταν έμαθε τα νέα, προτού ξαναβυθιστεί στον μαγικό κόσμο της τηλεόρασης, που τόσο του άρεσε, τόσο τον αποχαιώνω-

νε. Με παίδευε για μέρες η θύμηση αυτού του χαμόγελου. Ήταν άραγε ο τρόπος του να μου πει συγχαρητήρια ή ίσως ακόμα ένα δείγμα ειρωνείας και απαξίωσης προς το άτομό μου; Δεν έμαθα ποτέ. Γιατί, αν κάτι ήταν απόλυτα απαγορευμένο και ταμπού στο σπίτι μας, αυτό ήταν η οποιαδήποτε, λιγάκι πιο προσωπική, συζήτηση. Ότι ξεπερνούσε το πλαίσιο της καθημερινότητας και εμπειρείχε συναισθηματικές προεκτάσεις και ανησυχίες, ο πατέρας μου το απέφευγε, όπως ο διάολος το λιβάνι. Πολλές φορές έσκαγα στα γέλια στα μέσα κάποιας κουβέντας μας, έχοντας τραβήξει η ίδια στα άκρα την τυπικότητά της, πιστεύοντας πως κι εκείνος θα κατανοούσε το γελοίο της υπόθεσης και θα γελούσε εξίσου. Πόσο λάθος έκανα! Καταλήγαμε έτσι να μιλάμε επί μισή ώρα και βάλε για τον καιρό, την πιθανότητα βροχής, την υγρασία στην ατιμόσφαιρα και την ψυχρούλα που ενδεχομένως θα είχε τη νύχτα. Οι συζητήσεις αυτές έληγαν πάντα με εμένα να γελώ υστερικά και εκείνον να αποσύρεται και πάλι στις σκέψεις του μόλις άκουγε το γάργαρο σαν ρυάκι γέλιο μου να αναβλύζει ασυγκράτητα από μέσα μου. Στο τέλος το γέλιο μετατρέποταν πάντα σε βήχα. Πνιγόμεουν κυριολεκτικά, σαν κάτι να έφραζε τον λαιμό μου, να με εμπόδιζε ξαφνικά να πάρω ανάσα. Και η αλήθεια είναι πως έτσι ακριβώς ένιωθα: πνιγόμεουν μπροστά στην αδιαφορία του, στην άρνησή του να μου ανοίξει οποιαδήποτε δίοδο επικοινωνίας. Δε με ρώτησε ποτέ γιατί γελούσα, δε μου έφερε ούτε μία φορά ένα ποτήρι νερό την ώρα που πνιγόμεουν. Και τελικά, κάθε φορά το σκηνικό κατέληγε ίδιο κι अपαράλλαχτο: εγώ κατακόκκινη και γεμάτη δάκρυα από το γέλιο και τον βήχα συνάμα κι εκείνος απορροφημένος ολοκληρωτικά στον κόσμο του.

Ούτε καν την ιστορία της ίδιας μου της οικογένειας δε γνωρίζω στην ουσία, σκέφτηκα στη συμβολή των οδών Σόλωνος και Σίνα, προσπαθώντας παράλληλα να πείσω τον εαυτό μου να απαγκιστρωθεί από την κολόνα που βαστούσα τόση ώρα σαν σανίδα σωτηρίας.

«Άλλα δύο τετράγωνα κι έφτασα», είπα από μέσα μου ανα-

στενάζοντας, επιχειρώντας να ξεορκίσω τους μαύρους λογισμούς μου, να τους διώξω μακριά. Έπρεπε να αφήσω πίσω μου το παρελθόν εδώ και τώρα, αν ήθελα να βρω τη δύναμη να αντιμετωπίσω το παρόν μου. Σήκωσα το βλέμμα μου για λίγο ψηλά, άφησα τον ήλιο, που τόσο αγαπούσα, να χαϊδέψει το πρόσωπό μου, και μόλις άναψε μπροστά μου το πράσινο φανάρι, ξεχύθηκα στον δρόμο με ανανεωμένη αποφασιστικότητα.

Δεν είχα φτάσει καλά καλά στο απέναντι πεζοδρόμιο και οι σκέψεις μου, ύπουλες και απρόσκλητες, ως συνήθως, επέστρεψαν. Δριμύτερες από πριν, εστίασαν αυτή τη φορά στον πυρήνα της θλίψης μου. Είχα απολέσει πια κάθε συνδετικό κρίκο με το παρελθόν. Όλα αυτά, που από παιδί ονειρευόμουν ότι κάποια στιγμή ο πατέρας μου θα αποφάσιζε να μου αποκαλύψει, είχαν πια χαθεί. Ιστορίες της οικογένειας και των προγόνων μας, της μητέρας και του αδελφού μου, του ίδιου και της πρώτης του συζύγου φάνταζαν στα μάτια μου σαν ένα εξωτικό γαϊτανάκι, που θα ξεδιπλωνόταν σιγά σιγά μπροστά μου μέσα από τις λεπτομερείς και περιγραφικές διηγήσεις του. Φαντασιωνόμουν αυτή τη συζήτηση πολλές φορές τα βράδια προτού κοιμηθώ. Πως θα με φώναζε εκείνος με επίσημο ύφος στο γραφείο του, πως θα μου ζητούσε να κλείσω την πόρτα πίσω μου και να καθίσω στη δερμάτινη πολυθρόνα απέναντί του, τη χροιά της φωνής του, όταν θα μου έλεγε ότι είχε έρθει η ώρα να μιλήσουμε. Τα χρόνια όμως περνούσαν και αυτή η στιγμή, που με τόση αγωνία περιμένα, μάλλον δε θα ερχόταν ποτέ.

Προστατεύοντας τον εαυτό μου ως έφηβη από τη θλίψη και την απόγνωση, είχα πιστέψει ότι η συζήτηση αυτή θα λάμβανε χώρα μόλις ενηλικιωνόμουν, μεταθέτοντας τη δεδομένη χρονική στιγμή αρκετά μακριά στο μέλλον έτσι ώστε να μην αγωνιώ και βασανίζομαι σε καθημερινή βάση. Γι' αυτό και περιμένα πώς και πώς τα δέκατα όγδοα γενέθλιά μου. Ήρθαν και πέρασαν και εκείνος δε μου μίλησε ποτέ!

Και τώρα ήταν νεκρός. Ο θάνατος του πατέρα μου πριν από

λίγες μέρες, όσο ειρηνικός κι αν ήταν για τον ίδιο, αφού πέθανε τη νύχτα μέσα στον ύπνο του, τόσο βίαιος ήταν για μένα. Πριν την ώρα του είχε φύγει, καλά καλά δεν είχε κλείσει τα εξήντα τρία. Η αλήθεια όμως είναι ότι δε γερνούσε φυσιολογικά ο πατέρας. Παρόλο που φαινομενικά όλα ήταν εντάξει με την υγεία του και οι ιατρικές εξετάσεις, που έκανε πάντα στην ώρα τους και ανελλιπώς, ουδένα πρόβλημα φανέρωναν, ήταν σαν να τον κατέτρωγε κάποιο σαράκι από μέσα, σαν να ζάρωνε και να μαράζωνε κάθε μέρα και λίγο παραπάνω. Τους τελευταίους μήνες δεν πήγαινε πια καν στο γραφείο του. Ύστερα όμως από ένα επαγγελματικό ταξίδι –το τελευταίο του– τον Νοέμβριο στην Κρήτη γύρισε πίσω άλλος άνθρωπος.

«Ως εδώ!» μου είχε πει σε μια σπάνια εξομολόγηση εκ μέρους του. «Κουράστηκα. Αρκετά πια...» μονολογούσε για ένα ολόκληρο εικοσιτετράωρο τριγυρνώντας μέσα στο σπίτι πάνω κάτω σαν λιοντάρι στο κλουβί. Μέσα σε μία εβδομάδα είχε ρυθμίσει τις διάφορες εκκρεμότητές του και είχε κλείσει το γραφείο του. Περνούσε πλέον όλη τη μέρα του στην πολυθρόνα, φορώντας κάτι ξεφτισμένες καρό πιτζάμες, και έβλεπε τηλεόραση αναστενάζοντας βαθιά κάθε τρεις και λίγο, θυμίζοντας περισσότερο ενενηντάχρονο στα τελευταία του παρά ακμαίο εξηντάρη. Σε κάποιο είδος κατάθλιψης απέδιδα εγώ την εικόνα του αυτή, και με την αφέλεια των δεκαοκτώ μου χρόνων πίστευα ακράδαντα ότι θα συνέλθει, ότι κάποια στιγμή θα επανέλθει στον κόσμο των ζωντανών, στον κόσμο τον δικό μου.

«Ανακοπή», είχε διαγνώσει ο οικογενειακός μας γιατρός εκείνο το πρωί, όταν έσπευσα πανικόβλητη να τον φωνάξω, παρόλο που δε χρειαζόταν καν να είμαι πρωτοετής φοιτήτρια ιατρικής για να καταλάβω ότι ήταν ήδη αργά. Ο πατέρας μου είχε σταματήσει να αναπνέει προ πολλού.

«Η καρδιά του τελικά δεν άντεξε», είχε δηλώσει ο γιατρός κοιτάζοντάς με λυπημένος και ξυπνώντας μου για άλλη μια φορά την απορία. Τι βάρος μπορεί να κουβαλούσε εντέλει αυτός

ο άνθρωπος μέσα του και ποια προβλήματα τον είχαν οδηγήσει σε αυτή την κατάσταση;

Και δεν ήταν η απώλεια και ο θάνατος αυτός καθαυτός που με είχαν συγκλονίσει, παρόλο που αγαπούσα αυτόν τον ιδιότροπο άνθρωπο με όλο μου το είναι. Ήταν το γεγονός ότι στην ουσία έκλεινε οριστικά και αμετάκλητα μια πόρτα. Η μόνη πόρτα πίσω από την οποία είχαν μείνει απαντήσεις, αφού δυστυχώς οι προσωπικές μου αναμνήσεις στον συγκεκριμένο τομέα καμιά βοήθεια δε μου πρόσφεραν. Γιατί αυτό που με έκαιγε ήταν να θυμηθώ τα χαρακτηριστικά των προσώπων της μητέρας και του αδελφού μου, να τους εντάξω σε κοινές οικογενειακές στιγμές, να μάθω ποιοι ήταν, τι τους άρεσε, τι τους τρώμαζε και τι τους στενοχωρούσε. Να αποτελέσουν έτσι ένα από κομμάτι της παιδικής μου ηλικίας και της ύπαρξής μου γενικότερα. Ο πατέρας μου όμως είχε εξαφανίσει κάθε ίχνος τους. Θύμωνα δε τόσο πολύ όταν τον ρωτούσα οτιδήποτε σχετικό, που απέφευγα να το κάνω, όσο κι αν λαχταρούσα μια υποτυπώδη επαφή με τη μάνα μου, έστω και μέσω κάποιας σχετικής αφήγησης.

«Άσ' τους αυτούς!» μου έλεγε όταν ηρεμούσε κάπως, γιατί στην αρχή κάθε αναφοράς μου στα πρόσωπά τους καταριόταν επί ώρα θεούς και δαίμονες. «Πάνε, χάθηκαν για πάντα. Εμείς να δούμε τι θα κάνουμε τώρα...» συνέχιζε και με κοιτούσε με νόημα, που πάντα αποκρυπτογραφούσα άμεσα. Γιατί αυτό που ήθελε να πει στην πραγματικότητα ήταν «εγώ να δω τι θα κάνω τώρα με σένα που έμπλεξα!».

Χαμήλωνα τότε το βλέμμα, συγκρατούσα το δάκρυ που ήταν έτοιμο να κυλήσει, ξεροκατάπινα και απομονωνόμουν στους τέσσερις τοίχους της κάμαράς μου χωρίς να πω κουβέντα. Και όσο κι αν είχα προσπαθήσει –φύλλο και φτερό είχα κάνει το σπίτι ολάκερο, όταν εκείνος έλειπε– δεν είχα καταφέρει να βρω τίποτα, ούτε καν μια ξεχασμένη, καταχωνιασμένη κάπου φωτογραφία τους. Ο πατέρας μου είχε φροντίσει να τους αφανίσει κυριολεκτικά από προσώπου γης.

Ακόμα θυμάμαι το μοναδικό χαστούκι που είχα φάει από εκείνον ως παιδί. Πήγαινα στην τρίτη δημοτικού και η δασκάλα μάς είχε αναθέσει για το Σαββατοκύριακο να γράψουμε μια έκθεση με θέμα «Η οικογένειά μου». Ήμουν κλειστό παιδί, δεν έκανα εύκολα φίλους και στο σχολείο δε μιλούσα ποτέ για την κατάσταση που επικρατούσε στο σπίτι. Σίγουρα οι περισσότεροι δάσκαλοί μου θα είχαν υποψιαστεί την ιδιόμορφη κατάσταση του οικογενειακού μου περιβάλλοντος. Δεν είχαν τολμήσει όμως να σχολιάσουν ποτέ το παραμικρό ούτε σε εμένα ούτε και στον πατέρα μου φυσικά, που με το βλέμμα του υποχρέωνε οποιονδήποτε του μιλούσε σχετικά με εμένα να μην αποκλίνει ρούπι από τα τυπικά. Έχοντας άπλετο ελεύθερο χρόνο εκείνο το Σαββατοκύριακο, όπως και κάθε Σαββατοκύριακο άλλωστε, αποφάσισα να γράψω την έκθεση χρησιμοποιώντας τη φαντασία μου λίγο παραπάνω απ' ό,τι συνήθως. Αφού κανένας στο σχολείο δε γνώριζε ότι η μαμά μου και ο αδελφός μου είχαν πεθάνει, εγώ θα μπορούσα κάλλιστα να προσποιηθώ για χάρη αυτής της έκθεσης ότι ζούσαμε όλοι μαζί, αγαπημένοι και ευτυχισμένοι. Έγραφα πέντε ολόκληρες σελίδες, σωστός άθλος για παιδάκι της τρίτης δημοτικού, περιγράφοντας με ολοζώντανες λεπτομέρειες μια καθημερινότητα ανύπαρκτη. Πως τρώγαμε πρωινό όλοι μαζί, πως καθόμαστε αγκαλιασμένοι τα βράδια στον καναπέ μπροστά στο τζάκι, πως η μαμά μου χτένιζε κάθε βράδυ τα μακριά μαλλιά μου και μου έλεγε μια ιστορία για να κοιμηθώ.

Εντυπωσιάστηκε η δασκάλα μου από τον συγγραφικό μου οίστρο και από το πλούσιο συναίσθημα από το οποίο ξεχειλίζει το γραπτό μου. Καινούργια τόσο στο σχολείο όσο και στο επάγγελμα, δεν είχε αναπτύξει ακόμα τις απαραίτητες κεραίες ώστε να διακρίνει εγκαίρως τα σημάδια. Δεν είχε παρατηρήσει ότι δεν είχε γνωρίσει ποτέ ως τότε τη μητέρα μου, σε αντίθεση με όλους τους συμμαθητές μου, και δεν είχε προβληματιστεί από το τόσο αγαπησιάρικο κείμενό μου, την ώρα που όλα τα άλλα παιδάκια αναφέρονταν σχετικά αδιάφορα στους γονείς τους, περιγράφο-

ντας απλώς τα εξωτερικά τους χαρακτηριστικά, συμπυκνωμένα σε μία και μόνο παράγραφο. Και ήταν τέτοιος ο ενθουσιασμός της για το κείμενό μου, που μου πρότεινε να διαβάσω την έκθεσή μου στη χριστουγεννιάτικη γιορτή του σχολείου.

Αποτελούσε μεγάλο γεγονός η συγκεκριμένη γιορτή για το σχολείο μας. Όντας από τα πιο ακριβά και ελιτίστικα ιδιωτικά σχολεία της Αθήνας, η γιορτή αυτή λάβαινε χώρα στο κατάμεστο αμφιθέατρο του σχολείου με όλες τις απαραίτητες φανφάρες που απαιτούσε τόσο η εορταστική ατμόσφαιρα όσο και το κύρος του ιδρύματος. Μετά λοιπόν την επαγγελματικού επιπέδου ορχήστρα, τη χορωδία και το θεατρικό της έκτης δημοτικού, και λίγο πριν περάσουν όλοι από το θέατρο στην ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα του μπουφέ, ήρθε η σειρά μου να ανεβώ στη σκηνή. Δεν είχα πει κουβέντα στον πατέρα μου για τη συμμετοχή μου στη γιορτή και, όταν με ανέβασε η δασκάλα μου κρατώντας με τρυφερά από το χέρι μπροστά στο φωτισμένο μικρόφωνο, είχα την αφέλεια να σκεφτώ ότι ο μπαμπάς, χαμένος κάπου εκεί στο πλήθος, θα ένιωθε περήφανος για μένα, αναγνωρίζοντας το γεγονός πως ήμουν το μόνο παιδί που εμφανιζόταν μόνο του στη σκηνή για να παρουσιάσει κάτι ολοκληρωτικά δικό του. Ύστερα από μια σύντομη εισαγωγή, η δασκάλα μού έτεινε το μικρόφωνο κι εγώ άρχισα να διαβάζω με πάθος το γραπτό μου. Το χειροκρότημα στο τέλος και τα μπράβο αντήχησαν σε όλο τον χώρο. Και τη στιγμή που υποκλινόμουν ευτυχισμένη, έψαχνα μάταια, στα τυφλά, να εντοπίσω τη ματιά του πατέρα μου στις σκοτεινές θέσεις του κοινού. Ευτυχώς δεν τη συνάντησα ποτέ. Με συνάντησε όμως ύστερα από λίγο εκείνος. Την ώρα που ήμουν έτοιμη να μασουλήσω ένα πατατάκι από τον πλούσιο μπουφέ και, πριν καν πάρω πιάτο, ένιωσα το χέρι του να μου σφίγγει σαν μέγγενη το μπράτσο. Γύρισα και τον κοίταξα έκπληκτη και από το ύφος του κατάλαβα αμέσως ότι είχα κάνει κάτι πολύ κακό. Κάτι πάρα πολύ κακό συγκεκριμένα. Με έσυρε κυριολεκτικά έξω και με έχωσε στο πίσω κάθισμα του

αυτοκινητήτου αγνοώντας εντελώς τις ικετευτικές κραυγές μου.

«Τι έγινε;» τον ρωτούσα συνέχεια, «τι έκανα;» Δεν είπε λέξη, ωστόσο φτάσαμε σπίτι. Με έσυρε εξίσου βάνουσα στο δωμάτιό μου, με έσπρωξε στο κρεβάτι μου και μου έδωσε ένα τόσο δυνατό χαστούκι που στιγμιαία άστραψε ο κόσμος γύρω μου.

«Δεν το περίμενα ποτέ αυτό από εσένα!» είπε κι έφυγε κοπανώντας πίσω του την πόρτα. Ούτε να κλάψω δεν κατάφερα. Ήταν τόσο μεγάλο το σοκ που βίωσα εκείνη τη στιγμή, που ούτε το πονεμένο και κατακόκκινο από το χτύπημα μάγουλό μου μπορούσε να μου αποσπάσει την προσοχή. Και παρά το νεαρό της ηλικίας μου, λίγο πριν κουλουριαστώ σε εμβρυακή στάση στο κρεβάτι, τρέμοντας ολόκληρη από την ταραχή μου, ξαφνικά κατάλαβα· ούτε στη φαντασία μου δεν επιτρεπόταν να έχω οικογένεια.

Σόλωνος και Ομήρου. *Λίγα μέτρα ακόμα*, σκέφτηκα και εξέτασα με την άκρη του ματιού μου την πληγωμένη μου φτέρνα. «Θα τα καταφέρεις!» είπα στον εαυτό μου και γέλασα μόνη μου. Γιατί η σοβαρή αποστολή που είχα να φέρω σε πέρας ήταν να διασχίσω ακόμα ένα οικοδομικό τετράγωνο, ώσπου να φτάσω στον πολυπόθητο προορισμό μου. «Κι όταν φτάσεις;» ψιθύρισε μια φωνή μέσα στο κεφάλι μου. «Μη βιάζεσαι, το καθετί στην ώρα του», σιγομουρμούρισα, επιπλήττοντάς με για την ανυπομονησία μου. «Να πού κατάντησα», συλλογίστηκα, βλέποντας μια ηλικιωμένη κυρία να με κοιτάζει με έκδηλη απορία. «Να μιλάω μόνη μου στον δρόμο σαν καμιά τρελή!» Αναστέναξα βαθιά και συνεχίσια με όσο πιο σταθερό βήμα μπορούσα.

Ακόμα όμως κι αν δε θυμόμουν τη μορφή των αγαπημένων μου, συγκρατούσα καλά σφραγισμένη στη μνήμη μου τη μυρωδιά τους. Γιατί τελικά η όσφρηση είχε αποδειχτεί η πιο δυνατή από τις αισθήσεις μου. Πράσινο σαπούνι, κάτι γλυκό που θύμιζε βανίλια ή καραμέλα και μια σχεδόν ανεπαίσθητη νότα κα-

πνού μύριζε η αγκαλιά της μάνας μου. Τόσα χρόνια απροσδιόριστη, κάπως όξινη αλλά τόσο οικεία η μυρωδιά του αδελφού μου.

Ούτε καν πώς ακριβώς είχαν πεθάνει γνωρίζα. Κάτι σχετικά μ' ένα τροχαίο μού είχε αναφέρει πριν από χρόνια ο πατέρας μου. Άραγε οδηγούσε η μάνα μου και είχε μαζί και τον αδελφό μου; Έφταιγε εκείνη, είχε προκαλέσει η ίδια το δυστύχημα ή μήπως ήταν κάποιος άλλος οδηγός ο υπαίτιος; Και υπήρχαν άλλα θύματα ή μόνο εκείνοι έχασαν τη ζωή τους; Ερωτήματα που με βασάνιζαν χρόνια και που φυσικά δεν απαντήθηκαν ποτέ.

Είχαμε φύγει από τη Ρόδο εν μια νυκτί, αμέσως μετά την κηδεία στην οποία, φυσικά, δεν είχα παρευρεθεί. Τον θυμάμαι τον μπαμπά την ώρα που μάζευε και στρίμωνχε σε δυο μεγάλες βαλίτσες το βιος μας σαν τρελός, κι ας ήμουν μονάχα δύο ετών. Ίσως αυτή να είναι τελικά και η πρώτη ξεκάθαρη, σαφής ανάμνηση της ζωής μου. Είμαι όρθια μέσα στο μωρουδιακό μου πάγκο και κρατιέμαι γερά από τα κάγκελα, σαν να δυσκολεύομαι να ισορροπήσω. Και ο πατέρας μου τρέχει πάνω κάτω σαν τον σίφουνα, διαλύοντας κυριολεκτικά το σπίτι γύρω του, λες και τον κυνηγούν όλα τα στοιχεία του κόσμου.

Σόγια, ξαδέλφια, φίλοι και γνωστοί έμειναν πίσω χωρίς ούτε ένα αντίο. Δεν του χάσιωνα όμως του μπαμπά γι' αυτό. Βαρύ κι ασήκωτο να χάσεις σύζυγο και γιο συνάμα. Προφανώς δεν άντεχε να μείνει άλλο σ' έναν τόπο φορτωμένο με αναμνήσεις. Για τη μετέπειτα στάση του όμως τον κατηγορούσα και με το παραπάνω! Και κυρίως για τη δική μου απομάκρυνση από οτιδήποτε αφορούσε, έστω κι ελάχιστα, τα δύο πρώτα χρόνια της ζωής μου, για τον απόλυτο ξεριζωμό μου. Γιατί ουδέποτε ξαναπατήσαμε το πόδι μας στη Ρόδο, ποτέ δεν επικοινωνήσαμε με κάποιον συγγενή μας στο νησί. Ρίξαμε μαύρη πέτρα πίσω μας και κόψαμε κάθε δεσμό με το παρελθόν. Εκείνος με τη θέλησή του, εγώ αθέλητα. Αλλά ακόμα κι αν ξαναπήγαينا τώρα εκεί, ούτε τα ονόματα των συγγενών μου θα θυμόμουν πια, ούτε καν θα ήξερα πού βρισκόταν το σπίτι μας.

Πόσο πολύ μου άρεσε το σπίτι εκείνο! Οι πρώτες μου εικό-
νες, αποσπασματικές και συγκεχυμένες αναμφίβολα, είναι από
το σαλόνι με την τεράστια βεράντα, που έβλεπε στη θάλασσα.
Ποτέ δε θα ξεχάσω το φως, όπως περνούσε τα μεσημέρια από τις
γρούλιες των ξύλινων παντζουριών στο δωμάτιό μου, δημιουργώ-
ντας απαλές ρίγες στο κρεβάτι μου, το άρωμα του νυχτολούλου-
δου τις νύχτες, το θρόισμα του ανέμου στις ταφαδένιες κουρτί-
νες, τον ήχο της ανταριασμένης θάλασσας τον χειμώνα. Τα θυ-
μόμουν όλα αυτά, κι ας ήμουν τόσο μικρή. Και ήμουν σίγουρη
ότι ήταν δικά μου βιώματα και όχι αναμνήσεις που εμφύτευαν
άλλοι στο μυαλό μου με τις διηγήσεις και τις περιγραφές τους,
αφού ποτέ δε συζητούσαμε για τη ζωή μας στη Ρόδο.

Σόλωνος και Λυκαβηττού γωνία. Επιτέλους τα κατάφερα.
Έφτασα. Πήρα βαθιά ανάσα και προσπάθησα να ανασυγκροτη-
θώ, να μπω σε μια σειρά. Τις τελευταίες μέρες το μυαλό μου πη-
δούσε από το ένα θέμα στο άλλο σαν μπαλάκι του πινγκ πονγκ.
Οι πιο περίεργοι και άσχετοι συνειρμοί είχαν την τιμητική τους
και το παρελθόν μου χτυπούσε πλέον απαιτητικά την πόρτα ανα-
γκάζοντάς με να το αντιμετωπίσω. Ας ήξερα μονάχα τον τρόπο!

Ανέβηκα τα εξωτερικά μαρομάρινα σκαλιά της τεράστιας πολυ-
κατοικίας και άφησα το μάτι μου να πλανηθεί στις χάλκινες πλα-
κέτες δίπλα στην είσοδο. Οδοντίατρος, καρδιολόγος, δικηγόρος...
Είχα έρθει σωστά. Αντώνιος Ευθυμιάδης – Συμβολαιογράφος.
Δεύτερος όροφος. Κοίταξα το ρολόι μου και αμφιταλαντεύτηκα
για λίγο. Ήταν κάπως νωρίς. Το ραντεβού ήταν σε ένα τέταρτο.

*Δεν πειράζει, σκέφτηκα. Δεν ήθελα να περιμένω. Κάτι με
έσπρωχνε να μπω το συντομότερο. Έστρωσα όπως όπως τα μαλ-
λιά μου με τα δάχτυλα και χτύπησα το κουδούνι. Με άγχωνε αυ-
τή η συνάντηση. Γιατί, δεν ήξερα ακόμα.*

Μου φαινόταν σαν να είχε περάσει ένα ολόκληρος αιώνας από
την κηδεία του πατέρα μου, κι ας ήταν μονάχα λίγες μέρες. Προ-

παραμονή της 25ης Μαρτίου είχε γίνει στο νεκροταφείο της Κηφισιάς, σχεδόν δίπλα στο σπίτι μας, και μάλιστα υπό τυμπανοκρουσίες, αφού όλα τα σχολεία της περιοχής έκαναν πρόβες εκείνη την ώρα για την επικείμενη παρέλαση. Ο καιρός ήταν μουντός και συννεφιασμένος και η χαμηλή θερμοκρασία δε θύμιζε καθόλου άνοιξη. Ήταν μια θλιβερή τελετή, αντίστοιχη του τρόπου ζωής του πατέρα μου. Ελάχιστοι άνθρωποι παρευρέθησαν και όλοι εξέπεμπαν μια αίσθηση ανυπομονησίας στο βλέμμα τους. Δίπλα μου στέκονταν η Ναταλία και ο Σταύρος, οι μοναδικοί μου φίλοι στην Αθήνα από τότε που πηγαίναμε ακόμα στο σχολείο.

Αχώριστοι φίλοι και οι τρεις, ήδη από την πρώτη δημοτικού, η Ναταλία και ο Σταύρος αποτελούσαν για μένα πηγή φωτός και παρηγοριάς στη δύσκολη παιδική μου ηλικία. Εξαιρετικά διαφορετικοί μεταξύ μας, ήταν λες και ένα παράδοξο παιδικό ένστικτο μας είχε φέρει κοντά, σαν να μυριζόμαστε ο ένας στον άλλον τις αντιξοότητες της καθημερινότητας που καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε. Η Ναταλία, σωστό αγρίμι, αναστάτωνε τους πάντες με τη συμπεριφορά της, τόσο στο σχολείο όσο και στο σπίτι. Μοναχοκόρη μιας μεσοαστικής φιλήσυχης οικογένειας, ήταν πεπεισμένη πως ουδεμία σχέση μπορεί να είχε με τους καθ' όλα ήρεμους και βαρετούς στα μάτια της γονείς της. Πίστευε ακράδαντα πως ήταν υιοθετημένη και πως κάποια μέρα θα εμφανιζόταν ο αληθινός πατέρας της για να τη διεκδικήσει. Και φυσικά αυτός δε θα ήταν δημόσιος υπάλληλος, όπως οι γονείς της. Τα χαρακτηριστικά αυτού του φανταστικού πατέρα άλλαζαν κάθε εβδομάδα, ανάλογα με τα εξωτερικά ερεθίσματα της Ναταλίας. Τη μια ήταν σίγουρη πως επρόκειτο για κάποιον σπουδαίο σταρ του σινεμά, την άλλη για κάποιον ζάμπλουτο μεγαλοεπιχειρηματία. Και η αλήθεια είναι πως η εξωτερική της εμφάνιση, που δεν είχε καμία σχέση με τους βιολογικούς της γονείς, ενίσχυε αυτή τη φαντασίωσή της. Ψηλή, μυώδης, με μελιά, ιδιαίτερα εκφραστικά μάτια και καστανόξανθα μαλλιά δε θύμιζε σε τίποτα το

μεσογειακό παρουσιαστικό ούτε της μητέρας ούτε του πατέρα της. Πόσες ώρες περνούσαμε προσπαθώντας να οραματιστούμε την εικόνα της μητέρας μας. Εγώ της πραγματικής, εκείνη της ιδεατής. Και πόση απογοήτευση πρέπει να ένιωθαν συνάμα οι γονείς της φίλης μου, που θυσιάζαν τα πάντα για να τη στείλουν στο καλύτερο σχολείο και για να της προσφέρουν όλες τις ανέσεις, από την άρνησή της να τους αποδεχτεί!

Ο Σταύρος, από την άλλη, αποτελούσε διαφορετική περίπτωση. Γόνος εξαιρετικά πλούσιας οικογένειας, ένιωθε απέραντη μοναξιά, μεγαλώνοντας σε ένα περιβάλλον όπου οι συγκρούσεις και οι καβγάδες αποτελούσαν καθημερινό φαινόμενο. Ευγενικό και συνεσταλμένο παιδί, εξαιρετικά ευαίσθητο και κλεισμένο στον εαυτό του, δεν μπορούσε με τίποτα να συνηθίσει το γεγονός ότι οι γονείς του απλώς μισιούνταν. Ανήμποροι να απαλλαγούν ο ένας από τον άλλον, καθότι τα μπερδεμένα περιουσιακά τους στοιχεία απέκλειαν κάθε πιθανότητα διαζυγίου, είχαν μετατρέψει το αρχοντικό τους στην Κηφισιά σε εμπόλεμη ζώνη. Προσβολές, βρισιές και διάφορα εύθραυστα αντικείμενα εξαπολύονταν εκατέρωθεν με ταχύτητα αυτόματου οπλοπολυβόλου. Και φυσικά ο Σταύρος, όσο κι αν προσπαθούσε να προστατευτεί και να καταστήσει τον εαυτό του αόρατο, βρισκόταν πολύ συχνά στη μέση.

Σανίδα σωτηρίας υπήρξε λοιπόν η φιλία μας και για τους τρεις μας. «Οι τρεις σωματοφύλακες», μας αποκαλούσε η Ναταλία, κι ας μην είχε αγγίξει ποτέ της το συγκεκριμένο βιβλίο, όπως άλλωστε και οποιοδήποτε άλλο λογοτεχνικό έργο. Της άρεσε όμως το άκουσμα αυτής της φράσης και στην ουσία αυτό ακριβώς ήμασταν. Εκεί που τελείωνε ο ένας, άρχιζε ο άλλος, αλληλοσυμπληρωνόμασταν με τον πιο τέλειο τρόπο που θα μπορούσε κανείς να φανταστεί. Η Ναταλία απάλυνε τους φόβους μας, μας εμπύχωνε, μας διασκέδαζε, μας μετέφερε σε κόσμους φανταστικούς, όπου τα προβλήματά μας δεν είχαν καμία θέση. Ο Σταύρος αποτελούσε τη φωνή της λογικής. Μας προογείωνε πάντα στην πραγματικότητα, όταν τα πράγματα κινδύνευαν να

εκπροχιαστούν επικίνδυνα. Μας βοηθούσε σε οποιαδήποτε δυσκολία αντιμετωπίζαμε στο σχολείο, τη Ναταλία, είναι η αλήθεια, πολύ περισσότερο από εμένα, αφού το διάβασμα και η μελέτη της προκαλούσαν ένα είδος αλλεργίας. Κι εγώ με τη σειρά μου εκπροσωπούσα το συναίσθημα στη σχέση μας. Ήμουν καλή ακροάτρια και βοηθούσα και τους δυο τους να ανοιχτούν πραγματικά, να εκφράσουν αυτά που τους απασχολούσαν, που τους φόβιζαν και τους στενοχωρούσαν και να έρθουν εντέλει σε επαφή με τον εσωτερικό τους, συναισθηματικό κόσμο. Και φυσικά τους αγαπούσα με όλη μου την ψυχή. Σκεφτόμουν πολύ οποιαδήποτε συμβουλή ή προτροπή μου τους πρόσφερα και είχα πάντα γνώμονα το καλύτερο για τους ίδιους.

Πόσο τους ευγνωμονούσα και τους δυο για την παρουσία τους στις δύσκολες εκείνες μέρες δεν περιγράφεται. Προς μεγάλη μου ανακούφιση είχαν αναλάβει όλα τα διαδικαστικά της κηδείας και τις συνεννοήσεις με το γραφείο τελετών κι έτσι εγώ ήμουν ελεύθερη να πενήθσω. Δεν είμαι βέβαια σίγουρη αν ήταν η κλασική έννοια του πένθους αυτό που βίωνα. Ένιωθα μουνδιασμένη, χαμένη και αποπροσανατολισμένη, το μυαλό μου όμως μου έπαιξε ακόμα παράξενα παιχνίδια.

«Συλλυπητήρια», μου είχε πει με ειλικρινή συγκίνηση η Ναταλία και με είχε αγκαλιάσει γεμάτη στοργή. «Λυπάμαι ειλικρινά τόσο πολύ...» είχε συνεχίσει μη συνειδητοποιώντας αμέσως πόσο παγωμένη και άκαμπτη στεκόμουν στην αγκαλιά της.

«Γιατί λυπάσαι;» την είχα ρωτήσει με βλέμμα γεμάτο κακία και ένταση, λες και έφταιγε η φίλη μου ξαφνικά για όλα εκείνα που συσσωρεύα μέσα μου εδώ και χρόνια. «Αφού ούτε εσύ τον συμπάθησες ποτέ σου!» πέταξα το πικρόχολο σχολιό μου με χείλη τρεμάμενα.

«Για σένα λυπάμαι», μου είχε απαντήσει με απόλυτη ειλικρίνεια και με είχε αγκαλιάσει ακόμα πιο σφιχτά. «Γιατί ξέρω πολύ καλά τι σήμαινε αυτός ο άνθρωπος για σένα και μόνο αυτό έχει πια σημασία».

Σε όλη την τελετή η Ναταλία μου κρατούσε το χέρι. Κι εγώ, ανίκανη να συγκεντρωθώ σε οτιδήποτε, κοιτούσα με μανία αριστερά δεξιά, μπροστά και πίσω, ψάχνοντας ανάμεσα στον λιγιστό κόσμο. Γιατί ακόμα κι εκεί μέσα στην εκκλησία, κι ανάμεσα στα μνήματα, έλπιζα μήπως κι έβλεπα κάποιο άγνωστο πρόσωπο, κάποιον που δε θα ήταν απλώς ένας επαγγελματικός συνεργάτης του πατέρα μου. Υπήρχε άραγε περίπτωση να είχε μάθει κάποιος από τους συγγενείς μας για τον θάνατο του μπαμπά και να ερχόταν στην κηδεία; Λίγο δύσκολο βέβαια, ακόμα κι αν είχε πληροφορηθεί κάποιος το συμβάν –άγνωστο με ποιον τρόπο– να προλάβαινε να έρθει από τη Ρόδο. Μπορεί όμως κάποιιοι να είχαν μετακομίσει κι εκείνοι εν τω μεταξύ στην Αθήνα. Κανείς! Τους γνώριζα όλους, και οι μόλις καμιά δεκαριά παρευρισκόμενοι δεν άφηναν και πολλά περιθώρια αμφιβολίας. Ήταν ο Σταύρος και η Ναταλία, η κυρία Ελένη, η μόνη γειτόνισσά μας στην Κηφισιά με την οποία ο πατέρας μου αντάλλασε πού και πού καμιά κουβέντα, η κυρα-Αργυρή που μας καθάριζε το σπίτι και κάποιοι συνάδελφοι του πατέρα μου, δικηγόροι και συμβολαιογράφοι. Την ώρα του καφέ στο μικρό κυλικείο του νεκροταφείου με πλησίασε ένας από αυτούς κοστουμαρισμένος και σοβαρός. Μου έσφιξε το χέρι, μου συστήθηκε ως κύριος Ευθυμιάδης, συμβολαιογράφος και στενός συνεργάτης του πατέρα μου, και μου έδωσε μια κάρτα με τα επαγγελματικά του στοιχεία. Την έσφιξα στο χέρι μου και τον κοίταξα με απορία.

«Ξέρετε», μου είπε, «ο πατέρας σας μου είχε αναθέσει όλα τα διαδικαστικά σε περίπτωση θανάτου του. Όποτε νιώθετε έτοιμη, πάρτε με ένα τηλέφωνο να βρεθούμε στο γραφείο μου να συζητήσουμε τα θέματά σας».

«Ευχαριστώ πολύ», ψέλλισα μονάχα και το μυαλό μου δούλευε ήδη με ιλιγγιώδεις στροφές. Για άλλη μια φορά η ελπίδα είχε ξυπνήσει μέσα μου. Ίσως τελικά ο πατέρας μου να ήταν πιο δειλός απ' όσο νόμιζα, και αυτά που είχε να μου πει να μου τα εκμυστηρευόταν εντέλει μετά τον θάνατό του διά αντιπροσώπου.

Καθόλου δε με ενοχλούσε αυτή η εκδοχή, κι ας φανταζόμουν αλλιώς τη σχετική κουβέντα μαζί του. Ήταν πολύ καλύτερη, πολύ πιο ανώδυνη από το απόλυτο τίποτα.

Και τώρα βρισκόμουν εκεί. Καθισμένη απέναντι από το βαρύ δρύινο γραφείο του κυρίου Ευθυμιάδη, εγκλωβισμένη σε μια στενόχωρη μαύρη δερμάτινη πολυθρόνα. Η ματιά μου ήταν κενή, όσο κι αν προσπαθούσα να επικεντρωθώ στα λεγόμενα του συνομιλητή μου. Τα χέρια μου έκαιγαν, σαν να κρατούσα αναμμένα κάρβουνα, και τα μαλλιά μου κολλούσαν στο ιδρωμένο κούτελό μου. Ασήκωτο ένιωθα το βάρος, κι ας ήταν μόνο ένας κίτρινος φάκελος αυτό που έσφιγγα με τόση δύναμη στο δεξί μου χέρι, που είχαν ασπρίσει οι αρθρώσεις μου. Λέξη δεν είχα ακούσει από όσα διαδικαστικά θέματα μου εξηγούσε απόλυτα αναλυτικά και εμπειριστατωμένα ο συμβολαιογράφος. Ποσώς με ενδιέφερε στην προκειμένη περίπτωση το σπίτι που είχα κληρονομήσει στην Κηφισιά ή το διόλου ευκαταφρόνητο ποσό, είναι η αλήθεια, που υπήρχε άμεσα διαθέσιμο σε καταθετικούς λογαριασμούς τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Μόνο για μια στιγμή κατάφερε ο κύριος Ευθυμιάδης να μου αποσπάσει την προσοχή, να κάνει το υπνωτισμένο βλέμμα μου να σκιρτήσει.

«Δεν καταγράφεται κανένα περιουσιακό στοιχείο στον τόπο καταγωγής του πατέρα σας», είπε κι εγώ ένιωσα τον κόμπο από το στομάχι να ανεβαίνει στον λαιμό μου και να με πνίγει.

«Η περιουσία αυτή έχει ρευστοποιηθεί και τοποθετηθεί σε πολύ έξυπνες επενδύσεις, που σίγουρα θα βρείτε εξαιρετικά ενδιαφέρουσες, όταν αποφασίσετε να ασχοληθείτε σοβαρά με το θέμα», πρόσθεσε με ένα ίχνος ειρωνείας και εκνευρισμού στη φωνή του.

Χαμένη η Ρόδος για πάντα λοιπόν, σκέφτηκα και τα μάτια μου βούρκωσαν. Γιατί οποιαδήποτε οικονομική επένδυση, όσο προσοδοφόρα κι αν ήταν, απλώς δε με αφορούσε. Η ουσία για μένα ήταν άλλη: το σπίτι των παιδικών μου χρόνων δε θα το εντόπιζα πια ποτέ.

Προσπάθησα να συγκεντρωθώ, να προσποιηθώ ότι με ενδιέφεραν, έστω και λιγάκι, όλα αυτά που μου αράδιαζε με κάθε λεπτομέρεια ο άντρας που είχα απέναντί μου. Ο φάκελος που κρατούσα όμως σφιχτά στο χέρι μου κατάφερε άμεσα να αποσπάσει ξανά την προσοχή μου και σύντομα δεν άκουγα τίποτε από αυτά που έλεγε ο συνομιλητής μου. Γιατί ο κύριος Ευθυμιάδης είχε κάνει άθελά του ένα μεγάλο σφάλμα: έχοντας θεωρήσει προφανώς ότι τα θέματα που έχοιζαν συζήτησης και προσοχής ήταν τα κληρονομικά, μου είχε δώσει πρώτο πρώτο τον μοιραίο φάκελο. «Έλλη» έγραφε απ' έξω με τον χαρακτηριστικό γραφικό χαρακτήρα του πατέρα μου.

«Αυτό είναι για εσάς!» μου είχε πει αδιάφορα ο συμβολαιογράφος την ώρα που έψαχνε παράλληλα τα χαρτιά του.

Δεν πίστευα στα μάτια μου. Ο πατέρας μου είχε αποφασίσει εντέλει να επικοινωνήσει, να μοιραστεί κάτι μαζί μου, έστω και τώρα. Κοίταξα τον φάκελο και προσπάθησα να επιβληθώ στην παρόρμησή μου να τον ανοίξω επιτόπου. Όχι, έπρεπε να είμαι μόνη, να ζήσω στο έπακρο την πρώτη και τελευταία απόπειρα επικοινωνίας του πατέρα μου. Τι να περιείχε άραγε; Τι αλήθειες να μου αποκάλυπτε; Το βάρος και το μέγεθος του φακέλου ήταν απογοητευτικά, σίγουρα δεν περιείχε πολλά πράγματα. *Δεν είναι όμως και άδειος!* σκέφτηκα και αμέσως ένιωσα τις ελπίδες μου να αναπτερώνονται.

Έφυγα από το συμβολαιογραφικό γραφείο σαν κυνηγημένη. Μου ήταν αδύνατο να κρύψω την ανυπομονησία μου, γεγονός που από ένα σημείο και μετά είχε προκαλέσει την έντονη δυσαρέσκεια του κυρίου Ευθυμιάδη, ο οποίος προσπαθούσε με κάθε τρόπο να μονοπωλήσει το ενδιαφέρον μου. Είδε κι απέιδε ο άνθρωπος, συνειδητοποίησε τελικά ότι με κανέναν τρόπο δε θα κατάφερνε να συνεννοηθεί μαζί μου. Αποφάσισε λοιπόν να φέρει σε πέρας το ραντεβού, να γλιτώσει περαιτέρω χαμένο χρόνο, δηλώνοντας περισσότερο παρά ρωτώντας: «Επιθυμείτε, απ' ό,τι καταλαβαίνω, να ασχοληθώ εγώ με τη διαχείριση όλων

των σχετικών θεμάτων και να λάβω τις καλύτερες για εσάς αποφάσεις, έτσι δεν είναι;».

«Ναι!» του απάντησα μεμιάς ανακουφισμένη. Σίγουρα δεν ήταν η καλύτερη δυνατή απόφαση να αναθέτεις χωρίς καμία ερώτηση την αδιαμφισβήτητη μεγάλη περιουσία σου σε κάποιον άγνωστο, αφού όμως ο πατέρας μου του είχε εμπιστευτεί το έργο αυτό, σίγουρα θα είχε τους λόγους του. Γιατί ήταν ο πιο σκληρός κριτής όσον αφορά στους συνανθρώπους και τους συνεργάτες του. Τους περνούσε από σαράντα κύματα ώσπου να τους εμπιστευτεί. «Σας ευχαριστώ πολύ για όλα», συμπλήρωσα και σηκώθηκα από την άβολη πολυθρόνα μου, έτοιμη να φύγω τρέχοντας.

«Θα είμαστε σε επαφή», μου είπε κοιτώντας με ανέκφραστα και σφίγγοντας το χέρι μου τυπικά και υπερβολικά ψυχρά. «Αλλοπαρμένα πλουσιόπαιδα!» τον άκουσα να ψιθυρίζει μέσα από τα δόντια του την ώρα που έκλεινα την πόρτα πίσω μου. Ποσώς με ενδιέφερε όμως στην προκειμένη χρονική στιγμή η γνώμη του για μένα. Και τώρα βρισκόμουν και πάλι στα μαρμαρίνα σκαλιά, όπου στεκόμουν αμήχανη και πριν από μία ώρα. Τα πάντα όμως πλέον ήταν διαφορετικά. Στο χέρι μου υπήρχε ένας φάκελος. Ένας φάκελος, τον οποίο φοβόμουν να ανοίξω. Από τη μία ανησυχούσα για το τι θα μου αποκάλυπτε, από την άλλη έτρεμα στην ιδέα μήπως περιείχε απλώς κάποιες οδηγίες σε σχέση με την κληρονομιά ή, ακόμα χειρότερα, σε σχέση με το σπίτι.

«Μην αφήνεις τον θερμοσίφωνα αναμμένο, μην ξεχνάς να ποτίζεις τον φίκο. Ο πατέρας σου!»

Μ' έπιασαν τα γέλια, παρά το τραγικό της κατάστασης. Όχι, δεν μπορεί να περιείχε κάποιο τέτοιου είδους μήνυμα ο φάκελος. Ακόμα και ο πατέρας μου, με όλες τις ιδιοτροπίες του, δε θα έμπαινε στον κόπο να μου στείλει από τον τάφο μέσω συμβολαιογράφου κάτι τόσο πεζό. Έπρεπε να είναι κάτι άλλο, κάτι διαφορετικό, που και πάλι όμως θα μπορούσε να μην είναι αυτό που διακαώς επιθυμούσα. Και σε αυτή την περίπτωση, η απογοήτευσή μου θα ήταν τεράστια. Χρειαζόμουν απεγνωσμένα κάτι

παραπάνω. Και αυτή τη φορά θα το έπαιρνα, σκέφτηκα αποφασιστικά. Ήμουν σίγουρη ότι η διαίσθησή μου δε θα με γελούσε.

Μπήκα στο πρώτο λεωφορείο που βρήκα μπροστά μου. Καθισα σε μια άδεια θέση και βάλθηκα να κοιτάω έξω από το παράθυρο. Δεν είχα προσέξει καν πού κατέληγε το συγκεκριμένο δρομολόγιο. Ούτε που μ' ένοιαζε πού πήγαινα, κι ας είχα ήδη πληγιάσει τα πόδια μου. Δε με απασχολούσε καθόλου ο προορισμός μου. Κάπως θα έβρισκα κάποιον τρόπο να επιστρέψω στο σπίτι μου στην Κηφισιά. Αργότερα.

Αργότερα από τι; σκέφτηκα κι ένιωσα κρύο ιδρώτα να κυλάει στην πλάτη μου. Ξανακοίταξα τον χαρτονένιο φάκελο, τον σήκωσα ψηλά στο φως, στο ύψος του παραθύρου. Ναι, σίγουρα είχε κάτι μέσα. Ορθογώνιο και σχετικά σκληρό. Η καρδιά μου χτύπησε δυνατά. *Φωτογραφία, σκέφτηκα. Πρέπει να είναι φωτογραφία.*

Κατέβηκα από το λεωφορείο στο Σύνταγμα. Κάθισα στο πρώτο καφέ που βρήκα μπροστά μου και προσπάθησα να αγνοήσω το σμήνος τουριστών που πηγαινοερχόταν γύρω μου. Χρειαζόμουν ηρεμία ώστε να βρω τη δύναμη να ανοίξω τον φάκελο, και στην προκειμένη περίπτωση έπρεπε να ψάξω να τη βρω μέσα μου, γιατί γύρω μου επικρατούσε χαλασμός. Παρήγγειλα μια Coca Cola και ήπια μια τόσο μεγάλη γουλιά, που τα μάτια μου γέμισαν δάκρυα από το ανθρακικό. Βλέποντας ακόμα θολά, έσκισα αποφασιστικά τη μία άκρη του φακέλου. Έβγαλα τα δάχτυλά μου που έτρεμαν ανεξέλεγκτα μέσα και έβγαλα το περιεχόμενό του στο φως. Ένα διπλωμένο φύλλο χαρτί και δύο φωτογραφίες. Πήρα στα χέρια μου αυτή που φαινόταν παλιότερη και σχετικά κιτρινισμένη και τα μάτια μου ξαναγέμισαν αμέσως δάκρυα. Αυτή τη φορά από τη συγκίνηση. Ήταν η μητέρα μου με εμένα στην αγκαλιά της, καθισμένη σε μια φερφορτζέ πολυθρόνα στην αυλή του σπιτιού μας στη Ρόδο. Πόσο πολύ της έμοιαζα! Αν δεν ήταν το διαφορετικό στιλ της κόμμωσης και των ρούχων, θα μπορούσα να ήμουν εγώ στη φωτογραφία. Άλλωστε ήταν τό-

σο νέα! Στα δεκαεννιά της είχε παντρευτεί τον πατέρα μου, στα είκοσι απέκτησε εμένα, στα είκοσι δύο ήταν ήδη νεκρή.

Έφερα τη φωτογραφία στο ύψος των ματιών μου, και τόσο κοντά μου που σχεδόν αλληθώρισα. Ήθελα να κατανοήσω, να αιχμαλωτίσω, θα έλεγε κανείς, κάθε λεπτομέρειά της, να αποκρυπτογραφήσω οποιαδήποτε σκιά, οτιδήποτε περίεργο. Γιατί είχε όντως κάτι παράξενο η συγκεκριμένη φωτογραφία, το είχα νιώσει από την πρώτη στιγμή που την αντίκρισα. Εγώ χαμογελούσα χαρούμενα και ανέμελα στον φακό, η μητέρα μου όμως είχε μια έκφραση αινιγματική και ανεξιχνίαστη, ένα χαμόγελο που θύμιζε αυτό της Μόνα Λίζα. Και όσο κι αν διψούσα να ρουφήξω τα χαρακτηριστικά του προσώπου της, που εδώ και τόσα χρόνια προσπαθούσα να θυμηθώ, έμεινα καρφωμένη για κάποια λεπτά στο βλέμμα της. Είχε κάτι που μου πάγωνε το αίμα.

Ανάγκασα τον εαυτό μου να ξεκολλήσει και να κοιτάξει τη δεύτερη φωτογραφία. Απογοητεύτηκα όταν την είδα. Ήταν η εικόνα ενός μάλλον νεαρού άντρα, ταλαιπωρημένου και βασανισμένου, που κοιτούσε ανέκφραστα, με απλανές βλέμμα, τον φακό. Τα καστανά μαλλιά του ήταν αραιωμένα και όσα δόντια τού είχαν απομείνει ήταν κατάμαυρα. Φαινόταν βρόμικος, τα ρούχα του ήταν σκισμένα και λεκιασμένα και ο ίδιος καθόταν σ' ένα μισοδιαλυμένο σιδερένιο κρεβάτι. Ο τοίχος πίσω του ήταν ξεφλουδισμένος από την υγρασία. Παρατήρησα για λίγο τα χαρακτηριστικά του, προσπαθώντας να ανακαλύψω κάτι γνώριμο. Η φυσιογνωμία του όμως δε μου έλεγε απολύτως τίποτα. Παρ' όλα αυτά, ένιωσα μια ανεξήγητη ταραχή. Για ποιο λόγο είχε βάλει ο πατέρας μου αυτή τη φωτογραφία μέσα στον φάκελο; Τι ήθελε να μου πει; Γύρισα τη φωτογραφία από πίσω μήπως έγραφε κάτι, μάταια όμως. Ήταν εντελώς κενή.

Σίγουρα θα υπάρχει κάποια εξήγηση στο γράμμα, σκέφτηκα και βάλθηκα να ξεδιπλώνω όσο πιο γρήγορα μπορούσα το προσεκτικά διπλωμένο χαρτί. Ένωσα να χάνω τη γη κάτω από τα πόδια μου. Αυτό το κομμάτι χαρτί, από το οποίο ένιωθα πλέον

ότι εξαρτιόταν ο κόσμος μου όλος, ήταν σχεδόν άδειο. Ακριβώς στη μέση ξεχώριζε ο γνώριμος γραφικός χαρακτήρας του πατέρα μου, συμπυκνωμένος σε δύο και μόνο λέξεις: «Συγχώρεσέ με!».

Ούτε ξέρω πόσες ώρες πέρασαν, ούτε θυμάμαι πώς γύρισα σπίτι μου. Ήμουν τόσο χαμένη και βυθισμένη στις σκέψεις μου, που ούτε τα πληγιασμένα πόδια μου, που αιμορραγούσαν πια κανονικά, δεν μπόρεσαν να αποσπάσουν την προσοχή μου. Ξεκλείδωσα τη μεγάλη σιδερένια αυλόπορτα με χέρια αδύναμα και μπήκα όπως όπως στο σπίτι. Δεν ξέρω γιατί, τα βήματά μου πάντως με οδήγησαν κατευθείαν στο γραφείο του πατέρα μου, στο δωμάτιο δηλαδή από το οποίο ήμουν αποκλεισμένη, αφού εκεί απαγορευόταν αυστηρά η είσοδός μου, όταν εκείνος δεν ήταν παρών, ακόμα και τώρα που είχα μεγαλώσει. Και όλες αυτές τις μέρες που ακολούθησαν τον θάνατό του είχα σεβαστεί το άβατο του συγκεκριμένου χώρου. Τώρα όμως τα πάντα είχαν αλλάξει, η κατάσταση απαιτούσε εκ μέρους μου αποθέματα ψυχραιμίας που είχαν προ πολλού πλέον στερέψει. Κάθισα στη μεγάλη υφασμάτινη πολυθρόνα απέναντι από το γραφείο και κοίταξα τη βαριά δερμάτινη πολυθρόνα του πατέρα μου. Πόσες φορές δεν είχα προβάρει αυτή τη σκηνή στο παρελθόν, όταν εκείνος έλειπε από το σπίτι κι εγώ κατέληγα πάντα να ψαχουλεύω τα πράγματα στο γραφείο του, προσπαθώντας σαν μικρή ντετέκτιβ να ανακαλύψω κάτι; Και πάντα η φαντασίωσή μου άρχιζε με τον ίδιο τρόπο.

«Λοιπόν, πατέρα, ήρθε η ώρα να συζητήσουμε!» έλεγα κοιτώντας με δέος την άδεια καρέκλα απέναντί μου. Ατελείωτοι διάλογοι, μ' εμένα στον ρόλο τόσο του μετανιωμένου πατέρα, όσο και της καλόκαρδης, έτοιμης να συγχωρέσει τα πάντα, κόρης λάβαιναν χώρα. *Θα γινόμεν αληθινά απίθανη ηθοποιός, σκεφτόμουν συχνά, αποκαμωμένη από αυτές τις πολύωρες φανταστικές συζητήσεις, τις βίαιες διενέξεις και τις σπαραξιακόρ-*

διες συμφιλιώσεις στη συνέχεια. «Και εξαιρετική σχιζοφρενής επίσης!» συμπλήρωνε αδυσώπητα η φωνή της συνείδησής μου.

Σήμερα όμως ήταν όλα διαφορετικά. Δεν είχα όρεξη πλέον να υποδυθώ κανένα ρόλο, και ο θυμός ξεχειλίριζε κοχλάζοντας σαν ορμητικός χείμαρρος από μέσα μου. Γιατί τελικά ο πατέρας μου είχε καταφέρει να με εμπαιρίζει ακόμα κι απ' τον τάφο του. Πώς αλλιώς να εξηγούσα τον φάκελο που είχε αφήσει πίσω; Ήταν τόσο δύσκολο δηλαδή να γίνει λίγο πιο συγκεκριμένος, να μου εξηγήσει κάποια πράγματα σ' ένα ωραίο και αναλυτικό γράμμα, όπως γίνεται συνήθως στις ταινίες;

Ένιωσα την οργή να φουντώνει μέσα μου σαν θηρίο ανήμερο. «Δε σε συγχωρώ, μ' ακούς;» άρχισα να ουρλιάζω. «Ποτέ δε θα σε συγχωρήσω, ποτέ!» Κατάλαβα ότι τόση ώρα κρατούσα στα χέρια μου την παλιά ασημένια του κορνίζα με μια φωτογραφία των δυο μας, τη μέρα που πρωτοπήγα στην πρώτη τάξη του δημοτικού –μια από τις ελάχιστες κοινές φωτογραφίες μας–, ακριβώς τη στιγμή που την εκσφενδόνιζα με όλη μου τη δύναμη στον τοίχο. Το τζάμι της έσπασε σε χίλια κομμάτια κι εμένα μου ήταν πλέον αδύνατο να συγκρατήσω τους λυγμούς μου. Διπλώθηκα στα δύο, έπεσα στο πάτωμα και επέτρεψα στον εαυτό μου να ξεσπάσει. Έκλαψα, βόγκηξα, θρήνησα, κραύγασα σαν λαβωμένο αγρίμι.

Ένα κομμάτι γυαλί που είχε καρφωθεί στη γάμπα μου με ανάγκασε ύστερα από λίγο να συνέλθω. Ήμουν ξυπόλυτη και το δωμάτιο είχε γεμίσει σπασμένα γυαλιά. Σηκώθηκα βρίζοντας, μην μπορώντας να σταματήσω να κλαίω, και προσπάθησα να μαζέψω σιγά σιγά τα κομμάτια από κάτω. Έσπρωξα τα γυαλιά όπως όπως σε μια άκρη και έσκυψα να πιάσω το ασημένιο πλαίσιο. Η φωτογραφία εξακολουθούσε να είναι στερεωμένη μέσα του. Την κοίταξα και η απελπισία μου μεγάλωσε ακόμα περισσότερο. Πόσο ψυχρή έκφραση είχε αυτός ο άνθρωπος, πόσο αδιάφορο του ήταν το γεγονός ότι συνόδευε τη μοναχοκόρη του για πρώτη φορά στο σχολείο! Εγώ έλαμπα από χαρά –ως συνήθως– μέσα στη θαλασσιά ποδιά μου κι εκείνος κοιτούσε τον φω-

τογράφο με ανυπομονησία. Μόλις είχε διεκπεραιώσει άλλη μια υποχρέωση που δεν μπορούσε να αποφύγει. Γιατί οτιδήποτε είχε να κάνει μαζί μου για εκείνον ήταν τελικά αγγαρεία. Έπιασα τη φωτογραφία και την τσαλάκωσα με μένος, αδιαφορώντας για τις άκρες της που σκίζονταν μαγκωμένες ακόμα στο πλαίσιο της κορνίζας. Εγώ κι εκείνος είχαμε τελειώσει. Πλέον θα κοιτούσα μόνο μπροστά, ποτέ ξανά δε θα ασχολιόμουν με το παρελθόν. Ήταν πια όλοι νεκροί κι έτσι έπρεπε να παραμείνουν.

Και τότε το είδα. Ένα κομμάτι χαρτί κολλημένο προσεκτικά με σελοτέιπ πίσω από τη φωτογραφία που είχα ήδη καταστρέψει. Αν έπρεπε να δώσω κάποιο όνομα στη σημερινή ημέρα, αυτό θα ήταν «Η μέρα των μυστηρίων φωτογραφιών». Γιατί πίσω από την κορνιζαρισμένη φωτογραφία, βρισκόταν άλλη μία, πολύ μικρότερη και παλιότερη.

Μου κόπηκε η ανάσα μόλις την είδα. Ήμασταν οι τέσσερις μας, ο πατέρας μου, η μητέρα μου, ο αδελφός μου κι εγώ μωρό στο σαλόνι μας, στο σπίτι στη Ρόδο. Υπό άλλες συνθήκες θα είχα βαλθεί να κοιτώ τόσο τα πρόσωπα όσο και τον χώρο με απίστευτη λαχτάρα, τώρα όμως το βλέμμα μου είχε κολλήσει στα πρόσωπα της μητέρας και του αδελφού μου· ήταν σβησμένα και τα δύο με μαύρο, ανεξίτηλο μαρκαδόρο.

Είχε βραδιάσει για τα καλά, όταν αποφάσισα πως ήταν ώρα να ξεκολλήσω από τα αλλόκοτα συμβάντα της ημέρας και να φάω κάτι. Το στομάχι μου διαμαρτυρόταν απεγνωσμένα εδώ και ώρα και πλέον μου ήταν αδύνατο να το αγνοήσω, παρά την πικρή γεύση στο στόμα μου και την ανακατωσούρα που ένιωθα να με βασανίζει από το πρωί. Πήγα σχεδόν τρέχοντας στο δωμάτιό μου, γδύθηκα, φόρεσα τη μαλακή μου ρόμπα και χοντρές μάλλινες κάλτσες στα ιδιαίτερα ταλαιπωρημένα πόδια μου και ξανακατέβηκα στην παγωμένη κουζίνα. Ανατρίχιασα μπαίνοντας μέσα στον χώρο, τη στιγμή που άναβα το φως.

Άραγε από το κρύο; σκέφτηκα χαμογελώντας πικρά και έσφιξα τη ζώνη της ρόμπας μου. Γιατί ένα από τα παράδοξα αυτού του σπιτιού ήταν ότι, ακόμα και στην ντάλα του καλοκαιριού, την ώρα που έξω έβραζε ο τόπος, μέσα στο σπίτι είχε πάντα δροσιά, όπως έλεγε ο πατέρας μου ικανοποιημένος, παγωσιά, όπως σκεφτόμουν εγώ, απογοητευμένη. Ήταν λες και τα ίδια τα ντουβάρια είχαν κολλήσει την κρουάδα που φώλιαζε μέσα στις ψυχές μας και χαρακτήριζε τις σχέσεις μας και την αναπαρήγαν στο έπακρο.

Το ψυγείο ήταν σχεδόν άδειο. Από την ημέρα της κηδείας δεν είχα ασχοληθεί καθόλου με τα απλά καθημερινά θέματα διαβίωσης, δεν είχα πείσει τον εαυτό μου ακόμη να πάρει μπρος. Τρεφόμουν με φαγητά που παράγγελνα απ' έξω, με ξηρούς καρπούς και πατατάκια. «Αύριο θα πας στο σούπερ μάρκετ!» μονολόγησα περισσότερο για να ακούσω τη φωνή μου. Έχυσα λίγο λάδι σ' ένα τηγάνι, το έβαλα πάνω στο καυτό μάτι και έσπασα προσεκτικά μέσα τα δύο τελευταία αυγά που υπήρχαν στο ψυγείο. Θυμήθηκα πόσο θύμωνε ο πατέρας μου όταν έσπαγε ο κρόκος από τα αυγά μάτια, που τόσο του άρεσαν. «Όντως του άρεσαν;» αναρωτήθηκα. «Υπήρχε εντέλει οτιδήποτε που να συγκινούσε την ψυχή αυτού του άντρα; Έστω δύο αυγά μάτια;»

Δάκρυα θόλωσαν αμέσως τη ματιά μου και μεμιάς μου κόπηκε η όρεξη. Ούτε το καυτό λάδι που τσιτσιρίζε και μου έκαιγε τα χέρια έτσι όπως πιτσιλούσε παντού δεν μπορούσε πια να με αποσπάσει από τον οδυρμό μου. Γιατί έκλαιγα πλέον για τα πάντα. Για όλα αυτά που δεν είχαν ειπωθεί, για όλα εκείνα που είχαν καταδικαστεί μόνιμα στη λήθη, για την αγάπη και την αποδοχή που ποτέ δεν έλαβα.

Ηρέμησα ύστερα από αρκετή ώρα. Πέταξα τα καμένα αυγά στα σκουπίδια και κάθισα στο τραπέζι της κουζίνας με ένα καυτό τσάι για παρηγοριά. Πάντα θεωρούσα το τσάι βάλσαμο για τις ταλαιπωρημένες ψυχές, και η αλήθεια είναι πως κάθε γουλιά που κατέβαζα με έκανε να αισθάνομαι κομματάκι καλύτε-

ρα. Στην τελική δεν ήταν και τόσο τραγικά τα πράγματα. Ο πατέρας μου δεν είχε αποφασίσει να με αφήσει εντελώς στο σκοτάδι. Σίγουρα πίσω από αυτές τις φωτογραφίες κρυβόταν η αλήθεια, η ιστορία που προφανώς δε γνώριζα. Γιατί αυτό που φανταζόμουν από μικρή, ότι δηλαδή υπήρχε κάποιο ενδοοικογενειακό μυστικό, κάποιο συγκλονιστικό συμβάν που εγώ αγνοούσα και που είχε ωθήσει τον πατέρα μου σε συγκεκριμένες συμπεριφορές, πλέον έπαιρνε σάρκα και οστά. Για ποιο λόγο να ζητήσει διαφορετικά συγγνώμη; Σε τι είχε φταίξει; Θα μπορούσα βέβαια να θεωρήσω ότι ο πατέρας μου ζητούσε συγχώρεση απλώς και μόνο για την ψυχρή του συμπεριφορά απέναντί μου όλα αυτά τα χρόνια, αν και δεν τον είχα με τίποτα για τόσο ευαίσθητο και δαισθητικό. Αν όμως το μήνυμά του ήταν τόσο απλό και ξεκάθαρο, τι ρόλο έπαιξε η φωτογραφία αυτού του άντρα-φαντάσματος μέσα στον φάκελο; Γιατί σίγουρα κάτι σήμαινε αυτή η εικόνα, κάποια μνήμη θα έπρεπε προφανώς να μου ξυπνήσει, κάποιο κρυφό νόημα να μου αποκαλύψει. Μήπως αυτός ο άντρας σχετιζόταν με τον θάνατο της μητέρας και του αδελφού μου; Μήπως εκείνος ήταν η αιτία που η οικογένειά μου είχε διαλυθεί;

Μπορεί να είναι ο οδηγός του άλλου αυτοκινήτου, σκέφτηκα. Και στη φωτογραφία σαλπίζει στο κελί κάποιας φυλακής, αφού προκάλεσε τον θάνατο δύο αθώων πλασμάτων. Ίσως να ήταν πιωμένος, όταν έγινε το μοιραίο, συνέχισα με φαντασία που κάλπαξε χωρίς όρια. Κάτι όμως δεν κολλούσε στον όλο συλλογισμό μου. Η συγκεκριμένη φωτογραφία, σε αντίθεση με εκείνη της μητέρας μου και της δικής μου, δε φαινόταν παλιά. Και όσο βαρύ κι αν ήταν το φταιξιμό του, ο άντρας αυτός δεν μπορεί να είχε μείνει τόσο καιρό φυλακισμένος για σωματικές βλάβες που προκάλεσε άθελά του. Και πέρα από αυτό ήταν τελείως αντίθετο με όσα γνώριζα για τον χαρακτήρα του πατέρα μου, το να κρατά σαν κόρη οφθαλμού μια πρόσφατα τραβηγμένη φωτογραφία του δράστη και να την κληροδοτεί στη συνέχεια σε εμένα.

Ύστερα ήταν και το άλλο. Η φωτογραφία με τα σβησμένα πρόσωπα! Φυσικά ο πατέρας μου δε σκόπευε να μου την αποκαλύψει ποτέ, ίσως μάλιστα με τα χρόνια να είχε ξεχάσει κιόλας την ύπαρξή της. Εγώ όμως την είχα βρει και ο γρίφος που κρυβόταν πίσω της ήταν ακόμα πιο μεγάλος από τη φωτογραφία του άγνωστου άντρα. Γιατί πραγματικά μου ήταν αδύνατο να φανταστώ για ποιο λόγο θα μαύριζε κάποιος τα πρόσωπα δύο νεκρών, σαν να ήθελε να βεβηλώσει κάθε ανάμνηση που σχετιζόταν μαζί τους, να τους σβήσει κυριολεκτικά από προσώπου γης, να τους αντιμετωπίσει σαν να μην είχαν υπάρξει ποτέ. Επρόκειτο σίγουρα για μια κίνηση που φανέρωνε απόγνωση και απύθμενο μίσος και μου ήταν δύσκολο να πιστέψω ότι ο πατέρας μου ήταν ο δράστης. Όσο κι αν είχε απελπιστεί που έμεινε μόνος του ξανά, αυτή τη φορά χάνοντας και τον γιο πέρα από τη γυναίκα του, όσο κι αν ο πόνος είχε θολώσει την κρίση και το λογικό του, δεν μπορεί να αισθανόταν τόση κακία για τους αποθανόντες. Κάποια άλλη εξήγηση πρέπει να υπήρχε και σε αυτή την περίπτωση, που όμως επίσης μου διέφευγε.

Έπρεπε να βάλω το μυαλό μου να δουλέψει, να το στύψω δίχως έλεος. Πώς όμως να ανακαλέσω γεγονότα που δεν αποτελούσαν δικές μου μνήμες και πού να αποταθώ για να μάθω τι είχε συμβεί τότε; Όλες οι απαντήσεις βρίσκονταν θαμμένες στο παρελθόν, σ' έναν τόπο που, όσο κι αν δεν το ήθελα για μένα, ήταν πλέον ξένος.

Εκείνο το βράδυ έπεσα για ύπνο νιώθοντας άρρωστη βαθιά μέσα μου, γεγονός που δεν απείχε και πολύ από την πραγματικότητα. Πέρασα τις επόμενες τρεις μέρες κουλουριασμένη στο κρεβάτι, να ψήνομαι από τον πυρετό και να κολυμπάω μέσα στον ίδιο μου τον ιδρώτα. Το τηλέφωνο χτυπούσε ασταμάτητα, εγώ όμως το αγνοούσα εσκεμμένα, κι ας ήξερα πόσο θα ανησυχούσαν οι φίλοι μου για μένα. Ούτε την πόρτα σηκώθηκα να ανοίξω δυο τρεις φορές που άκουσα το κουδούνι να χτυπάει μανιασμένα. Δεν ήθελα να δω κανέναν. Ήθελα να μείνω μόνη, να νιώσω

τον πόνο μέχρι το μεδούλι μου. Οι σκέψεις μου ήταν τόσο μαύρες και ανάκατες, που απλώς ενέτειναν το μαρτύριό μου και πυροδοτούσαν βίαιες κρίσεις ημικρανίας. Βρισκόμουν σε μια κατάσταση μεταξύ ύπνου και ξύπνου, μεταξύ ζωής και θανάτου, γιατί πλέον ζωντανοί και πεθαμένοι, γνωστοί και άγνωστοι παρελάυναν μπροστά στα μάτια μου και μου ψιθύριζαν φράσεις στα αυτιά σε γλώσσες άγνωστες, που όσο κι αν προσπαθούσα δεν μπορούσα να καταλάβω. Την τρίτη νύχτα, εξαντλημένη και διαλυμένη κυριολεκτικά από την αρρώστια και την αδυναμία, βυθίστηκα σ' έναν ύπνο βαθύ σαν λήθαργο, λυτρωτικό και τρομακτικό συνάμα. Κι αυτή τη φορά το όνειρο ξεκίνησε καθαρό και ξάστερο. Είχε αρχή, μέση και τέλος και, το πιο σημαντικό, θα το θυμόμουν ολόκληρο μόλις ξυπνούσα.

Ήμουν και πάλι στο νεκροταφείο, εκεί στην κηδεία του πατέρα μου, τα πάντα όμως τώρα ήταν τελείως διαφορετικά. Ο ήλιος έλαμπε και κάπου στο βάθος στραφάλιζε η θάλασσα. Όπου κι αν έστρεφα το βλέμμα μου υπήρχε κόσμος πολύς και όλοι με κοιτούσαν με αδημονία, σαν να περίμεναν να κάνω κάτι. Φορούσα ένα μακρύ φόρεμα, ακριβώς ίδιο σχέδιο με αυτό που φορούσα στην πραγματική κηδεία, μόνο που στην προκειμένη περίπτωση το ρούχο ήταν άσπρο αντί για κατάμαυρο. Μπροστά μου στεκόταν ένας παπάς, με άσπρα ράσα κι αυτός, και έψελνε κόβοντάς μου τη θέα προς το φρεσκοσκαμμένο μνήμα, που έχασκε μπροστά του. Προχώρησα στο πλάι και κοίταξα μέσα στον λάκκο. Δεν υπήρχε φέρετρο, μονάχα ένα παλιό σιδερένιο κρεβάτι, ένα μισοδιαλυμένο ράντζο στην πραγματικότητα, κι αυτό αδειανό. Αναρωτήθηκα πού βρισκόταν το πτώμα του πατέρα μου και κοίταξα με αγωνία τριγύρω. Τον εντόπισα αμέσως. Στεκόταν στο χείλος του τάφου, απομονωμένος από τον υπόλοιπο κόσμο, και κοίταζε με απόλυτη προσήλωση το κενό μπροστά του. Ήταν τυλιγμένος με ένα λευκό σεντόνι και τα γυμνά του πόδια φάνταζαν αφύσικα λευκά και λεία. Από το χέρι κρατούσε σφιχτά μια νέα γυναίκα, επίσης γυμνή, τυλιγμένη με κάτι που θύμι-

ζε κεντητή, κοφτή κουρτίνα. Την κοίταξα και η καρδιά μου σκίρτησε, τα μάτια μου γέμισαν με δάκρυα. Ήταν εκείνη, η μητέρα μου. Ήθελα να τρέξω κοντά τους, τα πόδια μου όμως ήταν ριζωμένα στο έδαφος. Φώναξα απελπισμένα, προσπαθώντας να τραβήξω την προσοχή τους, κανέναν ήχο όμως δε βγήκε από το λαρύγγι μου. Και ξαφνικά άρχισε να σκοτεινιάζει, λες και ο ήλιος χανόταν πίσω από μια ταχύτατη μαύρη σκιά, κάτι σαν έκλειψη, μόνο που ο χρόνος εκτέλεσής της ήταν εξωπραγματικός. Επιστράτευσα με όλες μου τις δυνάμεις τη μόνη από τις αισθήσεις μου που υπάκουε ακόμα στις οδηγίες του εγκεφάλου μου· την όραση. Προσπάθησα να αποτυπώσω, να αιχμαλωτίσω για πάντα μέσα μου κάθε λεπτομέρεια του προσώπου της, κάθε χαρακτηριστικό του σώματός της. Είχα μονάχα λίγα δευτερόλεπτα μπροστά μου, το ήξερα, σε λίγο θα την τύλιγε και πάλι για πάντα το σκοτάδι.

Ο καιρός είχε αλλάξει. Τώρα φουσούσε δαιμονισμένα και το κρύο πάγωνε κάθε εκατοστό του κορμιού μου. Παρατήρησα με απορία πως και τα δικά μου πόδια ήταν γυμνά, όπως και του παπά και όλου του κόσμου γύρω μου. Ήμουν απόλυτα συγκεντρωμένη στο δύσκολο έργο μου, προσπαθούσα να μην παρασυρθώ από τον αέρα, να κρατήσω την όψη της για όσο το δυνατόν περισσότερο χρόνο ζωντανή, κι έτσι άργησα να τον παρατηρήσω. Σε αργή κίνηση, σαν να αιωρούνταν λίγα εκατοστά πάνω από τη γη, πλησίαζε πίσω από τους γονείς μου ένας άντρας. Ήταν ντυμένος με κουρέλια και τα χαρακτηριστικά του ήταν ασαφή. Ένιωσα μια αίσθηση πρωτόγνωρου κινδύνου να μου σφίγγει τα σωθικά και δοκίμασα για άλλη μια φορά, μάταια, να μετακινηθώ, να τρέξω σε εκείνους, να τους προειδοποιήσω, να τους σώσω. Δεν μπορούσα όμως να κουνηθώ ούτε ρούπι. Λίγες στιγμές προτού σκοτεινιάσει εντελώς τον είδα να στέκεται ανάμεσά τους. Τους έπιασε τα χέρια και εκείνοι άρχισαν να διαλύονται κομματάκι κομματάκι μέσα στον άνεμο. Η σάρκα τους, όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που τους καθόριζαν ως άτομα εξαυλώθηκαν

μεμιάς σαν να ήταν καμωμένοι από άμμο, και τα υφάσματα που τύλιγαν μέχρι πρότινος τα κορμιά τους έπεσαν αδειανά στο χώμα. Κοίταξα πανικόβλητη το μνήμα. Δεν ήταν πια κενό. Ήταν γεμάτο ως πάνω με κατάλευκη άμμο. Γύρω μου δε βρισκόταν πια κανείς. Τόσο ο ιερέας όσο και όλος ο κόσμος είχαν εξαφανιστεί. Ήμουν μονάχα εγώ και αυτός ο παράξενος, τρομακτικός άντρας. Άρχισε να με πλησιάζει χαμογελώντας και το στόμα του έμοιαζε με ένα απόλυτα μαύρο κενό. Ήθελα να δραπετεύσω, ήξερα όμως ήδη πως δεν υπήρχε τρόπος διαφυγής. Ήρθε και στάθηκε κολλητά μπροστά μου και ένιωσα τη βρομερή ανάσα του στο πρόσωπό μου.

«Γιατί;» τον ρώτησα και άρχισα να κλαίω. Τότε εκείνος άρχισε να γελά. Και ήταν ένα γέλιο τόσο βαθύ, ηχηρό και δυνατό που τραντάχτηκε όλο το σύμπαν. Σκέπασα τα αυτιά μου μην αντέχοντας να τον ακούω και έκλεισα ουρλιάζοντας τα μάτια.

Όταν τα ξανάνοιξα, βρισκόμουν και πάλι στην ασφάλεια της κάμαράς μου. Το κρεβάτι μου θύμιζε πεδίο μάχης κι εγώ έτρεμα ολόκληρη. Το σώμα και το κούτελό μου όμως ήταν δροσερά. Ο πυρετός είχε πέσει. Κι εγώ διψούσα απεγνωσμένα για νερό και για αλήθεια. Γιατί κάπως έπρεπε να ανακαλύψω τι σήμαιναν όλα αυτά. Ήταν αδύνατο πλέον να κλείσω τα μάτια. Ανέφικτο να ζω χωρίς να ξέρω.

Λέρος 1975-1985

Το κρεβάτι ήταν παγωμένο και σκληρό. Όπως πάντα! Στην ουσία βέβαια δεν επρόκειτο καν για κρεβάτι. Ένα μισοσπασμένο ράντζο εκστρατείας ήταν, κληρονομιά της ιταλικής Κατοχής κι αυτό, με ξεχαρβαλωμένα ελατήρια, σκουριές, χαλαρωμένα παξιμάδια, και γωνίες τόσο αιχμηρές που κάποιος θεωρούνταν τυχερός αν δεν ξυπνούσε κατακρουρημένος το επόμενο πρωί. Το υποτυπώδες στρώμα, λερό και σιχαμένο, βρομοκοπούσε ιδρώτα ξένο και πολυκαιρισμένο, άτουρα στεγνωμένα και ξεχασμένα εδώ και χρόνια. Στα δικά μου μάτια το κρεβάτι αυτό ήταν ζωντανό, αποτελούσε ακόμα έναν εχθρό, άλλον έναν κίνδυνο στο αφιλόξενο περιβάλλον όπου βρισκόμουν. Και μου έδειχνε την αντιπάθειά του σε κάθε ευκαιρία. Βογκούσε, μούγκριζε, θαρρείς, στην παραμικρή μου κίνηση σαν λαβωμένο θηρίο. Τα τρομακτικά τριξίματά του θα ξυπνούσαν τον οποιοδήποτε, ακόμα κι αν αυτός είχε τη διάθεση να χαλαρώσει και να ξεκουραστεί. Πράγμα βέβαια εξαιρετικά δύσκολο σε ένα τόσο απόκοσμο μέρος. Ήταν και εκείνες οι λάμπες φθορισμού που χειροτέρευαν πιο πολύ τα πράγματα. Αποτελούσαν το μόνο αντικείμενο που λειτουργούσε πάντα και διαρκώς σε αυτόν τον υπό διάλυση χώρο. Γιατί τα φώτα απλώς δεν έσβηναν ποτέ. Λες και αυτές οι λάμπες είχαν διαποτιστεί από την ίδια διαστροφή των δεσμοφυλά-

κων μας, ώστε κατά έναν περίεργο τρόπο δεν καίγονταν ποτέ. Δεν υπήρχε ούτε ένα τετραγωνικό εκατοστό του κτιρίου που να παραμένει έστω για πέντε λεπτά το εικοσιτετράωρο αφώτιστο, ούτε ένα σημείο όπου θα μπορούσε να κλείσει κανείς τα μάτια του και να γαληνέψει λίγο.

Η αλήθεια πάντως είναι ότι εγώ δεν ήθελα με τίποτα να κοιμηθώ, να αφεθώ στη λήθη. Πολεμούσα τον ύπνο καθημερινά με όλες μου τις δυνάμεις και τα κατάφερα αρκετά καλά. Πρέπει να κοιμόμουν συνολικά δυο με τρεις ώρες το εικοσιτετράωρο, κι αυτές πάντα σπασμωδικά, αποσπασματικά. Ένα δεκάλεπτο τώρα, ένα λίγο αργότερα, ίσα ίσα να ξεγελώ τον ήδη αμετάκλητα φθαρμένο οργανισμό μου. Ίσως να φοβόμουν ότι, αν κοιμόμουν κανονικά, μπορεί να ξυπνούσα με το μυαλό μου πολτό, με τις αναμνήσεις μου ανύπαρκτες, με τα τελευταία ψήγματα του εαυτού μου και της προσωπικότητάς μου χαμένα. Και τότε θα μετατρεπόμουν κι εγώ σε αυτό που τόσο φοβόμουν: σε έναν ζωντανό νεκρό, ένα ζόμπι σαν όλα αυτά που κινούνταν στον ίδιο χώρο και ανέπνεαν τον ίδιο αέρα με εμένα. Και όσο κι αν ήξερα ότι ήμουν καταδικασμένος και ότι η ύπαρξή μου δεν είχε κανένα νόημα, δεν ήθελα με τίποτα να καταλήξω έτσι. Ο χρόνος εξάλλου δεν έπαιζε πλέον κανένα ρόλο στη ζωή μου, είχα χάσει κάθε αίσθησή του. Δεν ήξερα πόσο καιρό βρισκόμουν σ' αυτή τη φυλακή. Μία εβδομάδα, έναν μήνα, έναν χρόνο, ειλικρινά δεν είχε σημασία. Τίποτα δεν είχε πια σημασία.

Είχα προσπαθήσει τον πρώτο καιρό να μετρώ, να υπολογίζω κάπως τις μέρες. Κάθε φορά που νύχτωνε, χάραζα μια γραμμούλα στον ετοιμόρροπο σοβά πίσω από το κρεβάτι μου. Το πρόβλημα ήταν όμως ότι δεν είχαμε συγκεκριμένο κρεβάτι –μεγάλη ειρωνεία, είναι αλήθεια– αν αναλογιστεί κανείς ότι η δημιουργία της Αποικίας Ψυχοπαθών Λέρου το 1957 αποτελούσε κατά την έναρξή της τη ριζοσπαστική λύση της εποχής για το πρόβλημα της υπερπλήρωσης των ψυχιατρείων στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, αφού άλλωστε είχε ήδη κλείσει

η Αποικία Ψυχοπαθών Αγίου Γεωργίου στη Σαλαμίνα. Οπωσδήποτε είχαν παίξει ρόλο στην επιλογή αυτή και οι προτάσεις ξένων συμβούλων, και ιδιαίτερα ενός Ελβετού, ο οποίος πρότεινε να γίνουν και στην Ελλάδα αγροτικές αποικίες ψυχασθενών. Τέτοιες μονάδες εξάλλου λειτουργούσαν από καιρό, ήδη από τον 19ο αιώνα, στην Ελβετία και τη Γερμανία, υπό τελείως διαφορετικές βέβαια συνθήκες.

Η πρόταση αυτή αποτέλεσε το απαραίτητο άλλοθι, ένα είδος «φύλλου συκής» της πιο γιγαντιαίας μεταφοράς στην πιο ακραία απομονωμένη εξορία χιλιάδων ψυχασθενών και ατόμων με νοητική υστέρηση, από όλα τα ψυχιατρεία της χώρας, με βασικό κριτήριο το «ανίαιο» και την έλλειψη επισκεπτηρίου για ένα ή δύο χρόνια. Οι ήδη έτοιμοι ιταλικοί στρατώνες του νησιού ήταν μια ιδανική οικονομικά επιλογή, τόσο για το κράτος όσο και για τους ψυχιάτρους συμβούλους του, άσχετα αν οι εν λόγω εγκαταστάσεις ήταν ακατάλληλες ακόμα και για ζώα.

Έτσι, σε αυτό το πολύ μικρό νησί των Δωδεκανήσων, με τα τεράστια όμως κτιριακά συγκροτήματα, κατάλοιπα από την περίοδο της ιταλικής Κατοχής, είδαν οι ιθύνοντες την καταλληλότερη λύση στο πρόβλημά τους. Άλλωστε η Λέρος ήταν προϊδεασμένη στην τακτική του εγκλεισμού ανθρώπων, αφού είχε ήδη πλούσια ιδρυματική ιστορία να επιδείξει. Το νησί είχε χρησιμοποιηθεί κατά τον 15ο αιώνα ως αποικία λεπρών, ενώ με την ίδρυση των Βασιλικών Τεχνικών Σχολών Λέρου είχαν εγκατασταθεί το 1947 και τα γνωστά «αναμορφωτήρια» της Φρειδεरिकής, που προορίζονταν για ορφανά και παιδιά πολιτικών προσφύγων του Εμφυλίου. Δεδομένης λοιπόν και της δυσχερούς κατάστασης στην οποία βρισκόταν γενικότερα η χώρα εκείνη την περίοδο, ύστερα από έναν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και έναν εμφύλιο σπαραγμό, που είχαν αφήσει πίσω τους κοινωνικά και οικονομικά συντρίμια, η απόφαση δημιουργίας και λειτουργίας της Αποικίας Ψυχοπαθών Λέρου το 1957 αποτελούσε κατά την άποψη των υπευθύνων μονόδρομο, ενώ λίγο αργότερα, το 1961, εγκαι-

νιάστηκε στους ίδιους χώρους και το «Ίδρυμα Απροσάρμοστων Παίδων», γνωστό ως ΠΙΚΠΑ.

Το μόνο που είχαν καταφέρει βέβαια στην προκειμένη περίπτωση οι αρμόδιοι ήταν να μεταφέρουν το πρόβλημα εκεί, όπου δε θα αφορούσε πλέον τους ίδιους, αποδεικνύοντας περίτρανα για άλλη μια φορά στην πράξη τις έντονες τάσεις στρουθοκαμηλισμού του ελληνικού συστήματος υγείας. Κι έτσι η επιστημονική κοινότητα επέλεγε επί χρόνια, απόλυτα συνειδητά, να σιωπά και να σιγοντάρει αυτή την ατέρμονη «εναπόθεση ψυχών» σε έναν τόπο μαρτυρίου, που σε καμία περίπτωση δε θα μπορούσε να ταράξει τις ευαίσθητες ισορροπίες στην καθημερινότητα της προτεύουσας και της συμπρωτεύουσας.

Το σχετικό Βασιλικό Διάταγμα όριζε λοιπόν την ίδρυση της «Αποικίας» σε κτίρια της ιταλικής ναυτικής βάσης στο Λακκί Λέρο. Τα σχετικά άρθρα όριζαν ότι το ίδρυμα θα είχε στο δυναμικό του εξακόσιες πενήντα κλίνες και εκατόν ένα άτομα προσωπικό, ανάμεσά τους γιατρούς, νοσοκόμους και φύλακες. Ήδη το 1959 είχαν σταλεί τριακόσιοι τέσσερις ασθενείς στη Λέρο, ενώ ως το 1964 ο αριθμός αυτός είχε εκτοξευτεί, σύμφωνα με το βιβλίο εισαγωγών, στους πεντακόσιους πενήντα επτά. Κύριο χαρακτηριστικό όλων αυτών των ασθενών παρέμενε το μηδενικό, στην ουσία ανύπαρκτο ενδιαφέρον για το άτομό τους από τους οικείους τους ή η ηθελμημένη απομάκρυνσή τους για ποικίλους λόγους από το οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον.

Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, στα χρόνια της Χούντας, από το 1967 έως και το 1975, η Λέρος αμυνώθηκε με ακόμα μια «ρετσίνα», αφού επιλέχθηκε, μετά τη Γυάρο, ως τόπος στρατοπέδων συγκέντρωσης των πολιτικών κρατουμένων. Περίπου τέσσερις χιλιάδες πολιτικοί κρατούμενοι έζησαν τότε για μια τετραετία μέσα σε δύο στρατόπεδα, στο Λακκί και στο Παρθένι Λέρο. Τότε, στα δύσκολα εκείνα χρόνια της πολιτικής ανελευθερίας, το στρατόπεδο του Λακκίου στεγάστηκε σε δυο μεγάλα μισογκρεμισμένα κτίρια, στην περιοχή του Αγίου Γεωργίου Λέπι-

δων, που σε τίποτα δε θύμιζαν πλέον τις βασιλικές τεχνικές σχολές που λειτουργούσαν παλιότερα εκεί. Ακριβώς τα ίδια κτίρια θα μετατρέπονταν αργότερα στο περίπτερο δεκαέξι του ψυχιατρείου, το γνωστό ως περίπτερο των «Γυμνών».

Έτσι, πολιτικοί κρατούμενοι και έγκλειστοι ψυχασθενείς κατοικούσαν σε γειτονικούς χώρους στο Λακκί. Το μόνο που τους χώριζε ήταν ένα συρματόπλεγμα, πίσω από την κάθε πλευρά του οποίου οι δυο ομάδες ασφυκτιούσαν φυλακισμένες. Συχνά οι πολιτικοί κρατούμενοι πήγαιναν για πρωινό μπάνιο στη θάλασσα, υπό τη φρούρηση των χωροφυλάκων, ολόγυρα με πολυβόλα και αυτόματα. Το μπάνιο γινόταν κοντά στο «Κέντρο Ανιάτων Ψυχοπαθών Λέροου», και την ώρα που οι πολιτικοί κρατούμενοι περνούσαν με συνοδεία δίπλα στο γερό συρματόπλεγμα, έτρεχαν μερικοί από τους τρελούς στο σύρμα και ζητούσαν τσιγάρα. Άλλοι πάλι έβριζαν τους χωροφύλακες. Ορισμένοι εξόριστοι αναγνώρισαν τότε ακόμα και συμπατριώτες τους, παλιούς πολιτικούς κρατουμένους, οι οποίοι στο παρελθόν είχαν βασανιστεί τόσο άγρια που είχαν χάσει τα λογικά τους και είχαν καταλήξει στην άλλη πλευρά του σύρματος. Αυτή άλλωστε ήταν και η μόνιμη απειλή των πολιτικών κρατουμένων στη Λέρο από τα όργανα της Χούντας, ότι η άλλη πλευρά τους περιέμενε με ανοιχτές αγκάλες! Υπήρχε όμως μια διαφορά ανάμεσα στην απελπισία που επικρατούσε και στις δύο πλευρές του σύρματος, μία και μοναδική. Και η μόνη αυτή διαφορά, που δεν ήταν όμως καθόλου ευκαταφρόνητη, είναι η αλήθεια, ήταν η ελπίδα. Οι πολιτικοί κρατούμενοι είχαν την ελπίδα πως κάποια στιγμή το πολιτικό καθεστώς θα άλλαζε και θα επέστρεφαν στα σπίτια τους νικητές. Οι τρόφιμοι του ψυχιατρείου, όμως, από την άλλη πλευρά δεν είχαν καμία ελπίδα. Τα πάντα για εκείνους είχαν τελειώσει.

Έτσι είχαν τα πράγματα μέχρι το 1975 που έφτασα εγώ στη Λέρο. Τότε οι ξεχασμένες και από τον ίδιο τον Θεό αυτές υπάρξεις στο ψυχιατρείο είχαν φτάσει τον εξωπραγματικό αριθμό των δύο χιλιάδων πεντακοσίων εξήντα εννέα ψυχών, καθώς κατέφτα-

ναν στο νησί μέσω μαζικών μεταγωγών με αρματαγωγά του Πολεμικού Ναυτικού και καταχωρίζονταν στη συνέχεια στη Λέρο στο Βιβλίο Εισαγωγών σύμφωνα με τον αριθμό μιατισμού τους. Επρόκειτο για ένα αριθμημένο χαρτί, καρφισωμένο πάνω στα ρούχα τους, που αντιστοιχούσε στον φάκελο με τα στοιχεία και το ιατρικό ιστορικό του καθένα. Το τραγικότερο όμως ήταν ότι, εξαιτίας των κακουχιών της διαδρομής και της βαρύτητας των περισσότερων περιστατικών, πολύ συχνά τα χαρτάκια αυτά χάνονταν και οι συγκεκριμένοι ασθενείς παρέμεναν στην ανωνυμία και καταδικάζονταν στην ανυπαρξία για πάντα.

Για να ξαναγυρίσω όμως στο θέμα των ράντζων, το 1965 η Αποικία Ψυχοπαθών Λέρον μετονομάστηκε με νέο Βασιλικό Διάταγμα στο πολύ πιο εύηχο και «εύπεπτο» Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Λέρον και, παρόλο που ανάμεσα στους τροφίμους και τους κατοίκους του νησιού η ονομασία «Αποικία» δεν πρόκειται να εξαλειφθεί ποτέ, οι προβλέψεις αυτή τη φορά τόσο ως προς τις υποδομές όσο και ως προς το προσωπικό ήταν πιο ευοίωνες. Δύο χιλιάδες εξακόσιες πενήντα κλίνες και εξακόσια είκοσι πέντε άτομα προσωπικό προβλέπονταν για την επάνδρωση του ιδρύματος, στην ουσία όμως ελάχιστα πράγματα άλλαξαν. Τα ράντζα, παρόλο που αυξάνονταν, στριμώχνοντας ακόμα περισσότερο τους ασθενείς, ήταν εντελώς διαλυμένα και ακατάλληλα για χρήση, κι έτσι τα περισσότερα από αυτά παρέμεναν «ορφανά». Όταν ο επικεφαλής ψυχίατρος του ιδρύματος έγραφε σχετικά στην Αθήνα, τονίζοντας όχι μόνο την έλλειψη κλινών αλλά και την επικινδυνότητα αυτών, η απάντηση που λάμβανε ήταν κάθε φορά λίγο πολύ η ίδια. «Μην απαιτείτε πολλά για τους ψυχοπαθείς. Η επένδυση σε αυτούς είναι σπατάλη χρημάτων, η πατριδα έχει άλλες, πιο επιτακτικές ανάγκες».

Όσο για την επίλυση του προβλήματος των ελλειπών και προβληματικών ράντζων, η πάγια θέση του Υπουργείου Υγείας ήταν η χρήση «επάλληλων κρεβατιών». Κάθε βράδυ λοιπόν γινόταν σωστή μάχη για να εξασφαλίσω ένα ετοιμόοροπο, σιδερένιο ράντζο

που θα με δεχόταν στην αγκαλιά του, και δεν ήταν λίγες οι φορές που κατέληγα στο πάτωμα. Ως εκ τούτου, έπρεπε να μεταφέρω τις γραμμιούλες μου από τοίχο σε τοίχο, και είναι γεγονός ότι στην αρχή το έκανα με ευλαβική ακρίβεια και προσήλωση. Μία μέρα, πέντε, δέκα, είκοσι! Κάποια στιγμή κατάλαβα ότι δεν είχε νόημα. Γιατί εγώ δεν ήμουν φυλακισμένος σε κάποια φυλακή, όπου ακόμα και οι ισοβίτες έχουν ελπίδες κάποτε να πάρουν χάρη και να ξαναδούν το φως του ήλιου. Στην περίπτωση μου, ο χρόνος δεν είχε καμία σημασία, γιατί εγώ απλώς δεν υπήρχα. Για κανέναν. Με είχαν φυλακίσει και είχαν πετάξει το κλειδί και κανείς δεν επρόκειτο ποτέ να με ψάξει, κανείς δε θα ενδιαφερόταν για το αν ζούσα ή πέθαινα. Ούτε καν ο ίδιος μου ο πατέρας. Προπάντων ο ίδιος μου ο πατέρας!

Άφησα λοιπόν τις μέρες να κυλούν και παραδόθηκα στην απόλυτη αποχαύνωση. Εγκατέλειψα σύντομα και την ιδέα που είχα στην αρχή να προσεγγίσω τον μοναδικό γιατρό που υπήρχε στο άσυλο και να προσπαθήσω να του μιλήσω. Να του εξηγήσω ότι εγώ δεν ήμουν τρελός, ότι ήταν άλλοι οι λόγοι για τους οποίους είχα καταλήξει εκεί μέσα. Αν και δε μου φαινόταν ιδιαίτερα συμπαθής, ποθούσα να κερδίσω την εύνοιά του. Χρειαζόμουν κάποιον να επικοινωνήσω, κάποιον που θα είχε την απαραίτητη διαύγεια να με ακούσει και να αντιληφθεί αυτά που θα του έλεγα. Σύντομα κατάλαβα όμως ότι οποιαδήποτε τέτοιου τύπου απόπειρα απλώς δεν είχε νόημα. Ο άνθρωπος αυτός είχε λησμονήσει τον ιατρικό του όρκο εδώ και καιρό και πλέον δεν του καιγόταν καρφί για το τι γινόταν εδώ μέσα. Και παρόλο που είχε προφανώς αντιληφθεί ότι η περίπτωση μου, όπως και άλλων στο ίδρυμα, ήταν διαφορετική, δεν είχε την παραμικρή διάθεση για οποιαδήποτε προσωπική επαφή μαζί μας. Δε λέω, ίσως στην αρχή, όταν είχε πρωτοέρθει, να ενδιαφερόταν, να ήθελε να κάνει τη διαφορά. Τι να πρωτοκάνει όμως ένας άνθρωπος, όταν έχει να φροντίσει μόνος του τόσες ψυχές; Και μάλιστα χαμένες ψυχές. Ξεχασμένος κι αυτός στην απομόνωση, εγκλωβισμένος στα γρανά-

ζια ενός συστήματος που εθελουφλούσε μπροστά στην ψυχική αρρώστια, περιφερόταν όλη μέρα στους διαδρόμους βρίζοντας θεούς και δαίμονες για την κακή του τύχη να καταλήξει σε αυτό το «κωλονήσι». Πόσες και πόσες φορές δεν είχε κάνει αίτηση για μετάθεση! Τίποτα. Πάντα τελευταία στιγμή κάποιος με βαρβάτο πολιτικό μέσο τού έτρωγε τη θέση κι αυτός έμενε ριζωμένος εκεί, κατ' ουσία και ο ίδιος έγκλειστος στην Κόλαση του Δάντη. Πρώην λεπροκομείο, το άσυλο που μας φιλοξενούσε ήταν λες και είχε ποτίσει μέσα του τον ανθρώπινο πόνο, τη δυστυχία, την εξαθλίωση και την απόλυτη παρακμή. Και μαζί με τα ντουβάρια διαλυόμασταν, καταρρέαμε κι εμείς οι ίδιοι.

Η μόνη, απειροελάχιστη προνομιακή μεταχείριση που είχα ήταν ότι μου επιτρεπόταν από τον συγκεκριμένο γιατρό, άτυπα, να περιφέρομαι στους χώρους των γραφείων και να διαβάζω οτιδήποτε έπεφτε στα χέρια μου, ακόμα και ιατρικά ιστορικά. Μου έλειπε το διάβασμα. Ήταν μια αγαπημένη μου ασχολία από πολύ μικρή ηλικία που τη μοιραζόμουν πάντα με τον πατέρα μου. Αγαπούσα τα περισσότερα λογοτεχνικά είδη και ήμουν αρκετά εξοικειωμένος μαζί τους. Φυσικά ούτε λόγος για λογοτεχνία εδώ μέσα. Οποιοδήποτε έγγραφο όμως κι αν έπεφτε στα χέρια μου, από το Βιβλίο Εισαγωγών ως τα διάφορα σχετικά διατάγματα και ΦΕΚ κατάφερε να καταλαγιάζει, έστω και προσωρινά, έστω και για λίγο τη δίψα μου για γνώση, την ανάγκη μου για επαφή με βασικές ανθρώπινες δραστηριότητες και συνήθειες. Έγινα ειδικός όσον αφορά στη Δέρο και το συγκεκριμένο ίδρυμα που πλέον αποτελούσε, για κακή μου τύχη, το σπιτικό μου. Ρούφηξα άπληστα κάθε ιστορική αναφορά, κάθε φημολογία, κάθε κριτική, κάθε σχετική αράδα που είχε γραφτεί ποτέ στον Τύπο. Και δεν μπορώ να πω. Τόσο ο τωρινός γιατρός όσο και οι προκάτοχοί του είχαν κάνει εξαιρετική δουλειά στον συγκεκριμένο τομέα. Το αρχείο τους ήταν πλούσιο, αναλυτικό και ταξινομημένο με τέτοιο τρόπο ώστε οποιοσδήποτε με στοιχειώδη έστω νοητική διαύγεια να μπορεί να αποστηθίσει πληθώρα πλη-

ροφοριών και δεδομένων. Η ενασχόλησή μου με την ιστορία αυτού του τόπου είχε γίνει το καινούργιο μου χόμπι, ο τρόπος μου να επιβιώσω στο εχθρικό αυτό περιβάλλον. Έπρεπε να το γνωρίσω βαθιά προκειμένου να μπορέσω να το δαμάσω. Και αυτό ακριβώς έκανα. Ιστορικοί αναλυτές, έγκριτοι δημοσιογράφοι, πολιτικοί, άνθρωποι των γραμμμάτων και των τεχνών θα ένιωθαν πολύ λίγοι μπροστά μου αν διασταύρωναν τα ξίφη τους μαζί μου σε μια συζήτηση εφ' όλης της ύλης. Με διασκέδαζε ιδιαίτερα αυτή η σκέψη. Τις ώρες που δε διάβαζα, αναλωνόμουν σε νοητούς διαλόγους, φανταζόμουν ότι ήμουν επισκέπτης σε ραδιοφωνικές εκπομπές και κατατρόπωνα με τις σχετικές μου γνώσεις τον κατ'ά τ' άλλα ιδιαίτερα αξιόλογο, αλλά πάντα ανεπαρκή σε σχέση μ' εμένα, συνομιλητή μου.

Ας ξαναγυρίσουμε όμως στο θέμα του γιατρού. Στην πραγματικότητα ούτε το όνομά του ήξερα. Τον είχα ρωτήσει μια φορά την ώρα που περνούσε από μπροστά μου, αλλά δεν είχε γυρίσει καν να με κοιτάξει. Κύριο Ηλία τον φώναζαν κάποιοι ασθενείς, Σταύρο κάποιοι άλλοι. Τι άκρη να βγάλεις όμως από τα λεγόμενα ανθρώπων που δε θυμούνταν ούτε το δικό τους όνομα τις περισσότερες φορές; Έτσι λοιπόν εγώ αποφάσισα να τον φωνάξω –ειρωνικά είναι η αλήθεια– Δόκτορα. Ακόμα και τις λίγες ομαδικές συνεδρίες που έκανε λοιπόν ο Δόκτωρ αρχικά τις είχε κόψει, απ' ό,τι έμαθα, εδώ και χρόνια. Τώρα, το μόνο που τον ενδιέφερε πλέον ήταν να έχει στη διάθεσή του αρκετούς ζουρλομανδύες και αρκετά φάρμακα. Ηρεμιστικά κάθε λογής, ικανά να κοιμίσουν και άλογο, με τα οποία κρατούσε τους πιο επιθετικούς από εμάς σε μόνιμη καταστολή.

Είχα δοκιμάσει κι εγώ την επίδρασή τους μια φορά. Ήταν τις πρώτες μέρες που ήμουν στο ίδρυμα. Είχα ξυπνήσει στο κρεβάτι βρεγμένος και είχα νομίσει γεμάτος ντροπή ότι είχα κατουρηθεί. Χρειάστηκε απλώς να κοιτάξω για λίγα δευτερόλεπτα τον άνθρωπο που στεκόταν απέναντί μου για να συνειδητοποιήσω τι είχε συμβεί. Κυκλοφορούσε γυμνός από τη μέση και κάτω και στε-

κόταν πάνω από τα κρεβάτια που ήταν γεμάτα. Και τότε ουρούσε πάνω στους άντρες που κοιμόνταν αμέριμνοι, τραγουδώντας με τσιριχτή φωνή ένα παιδικό τραγουδάκι. Τότε, για πρώτη φορά, κατάλαβα ότι ακόμα και οι βασικές ανθρώπινες λειτουργίες μέσα σε αυτό το μέρος ήταν παραπονημένες. Πώς να ερμηνεύσει κανείς διαφορετικά τις απίστευτες ποσότητες κάτουρου που έκρουβε αυτός ο άνθρωπος μέσα του; Μου θόλωσε το μάτι. Ούρλιαξα σαν λυσσασμένο θηρίο και πετάχτηκα από το κρεβάτι σαν μαινόμενος ταύρος. Του όρμησα και τον έριξα στο πάτωμα. Άρχισα να τον χτυπώ με όλη μου τη δύναμη και σύντομα μαζεύτηκε γύρω μας πλήθος ασθενών, που εκστασιασμένοι από την όλη αναταραχή, τις κραυγές και το αίμα που έρεε άφθονο χοροπηδούσαν γύρω μας γελώντας, κλαίγοντας, ουρλιάζοντας. Δυο χέρια με άρπαξαν τότε από πίσω ακινητοποιώντας με και αμέσως ένιωσα το τοίμπημα βελόνας στον λαϊμό μου. Και μετά σκοτάδι. Δεν ξέρω πόσες μέρες με κράτησαν σε καταστολή. Ανά διαστήματα ξυπνούσα και ήμουν δεμένος χειροπόδαρα πάνω σε ένα σιδερένιο κρεβάτι. Από το στόμα μου έβγαιναν αφροί, πνιγόμενι στο ίδιο μου το σάλιο και μου ήταν αδύνατον να εστιάσω το βλέμμα μου κάπου. Όταν με άφησαν να επιστρέψω πίσω στον κοινό μας θάλαμο, ήμουν πλέον άλλος άνθρωπος. Κάθε επιθυμία μου για αντίσταση και για αξιοπρέπεια είχε πια καμφθεί. Ήμουν κυριολεκτικά αόρατος, διάφανος, άυλος θα έλεγε κανείς, ένα τίποτα χαμένο στο προσωπικό του χάος.

Δεν υπήρχε λοιπόν κανένα είδος θεραπείας ή αποκατάστασης. Το μόνο που απασχολούσε τον Δόκτορα ήταν να μην πεθάνουμε στα χέρια του. Και αυτό όχι γιατί μας λυπόταν ή μας μετρούσε μέσα του ως ανθρώπους. Χειρότεροι από ζώα ήμασταν για αυτόν. Απλώς βαριόταν τη γραφειοκρατία τού να συμπληρώνει αναφορές και να τις στέλνει στην Αθήνα. Γιατί ακόμα και όταν πεθαίναμε, όλο κι όλο αυτό ήμασταν μια κόλα χαρτί στο γραφείο κάποιας ανάληκτης αθηναϊκής υπηρεσίας.

Πέρα από τον Δόκτορα, τον ρόλο του ιατρικού και νοσηλευτι-

κού προσωπικού στο άσυλο έπαιζαν κυρίως οι κάτοικοι του νησιού. Άνθρωποι αμόρφωτοι, αγρότες και πρώην ναυτικοί αναλάμβαναν για ένα κομμάτι ψωμί την καθημερινή μας φροντίδα. Και η αλήθεια είναι ότι επωμιζονταν όλη τη βρομοδοουλειά! Εκείνοι ήταν υπεύθυνοι τόσο για την καθαριότητα του χώρου όσο και για την προσωπική μας υγιεινή, καθώς και για τη σίτιση. Απλά πράγματα, θα σκεφτόταν κανείς, εξαιρετικά πολύπλοκα και ψυχοφθόρα όμως εντός των πυλών του ασύλου. Κάθε πρωί έπρεπε να γδυθούμε, να αποχωριστούμε δηλαδή για λίγο τη λερρή εμπριμέ ρόμπα που αποτελούσε τη μόνη ενδυμασία μας από τη στιγμή που πατούσαμε το πόδι μας στο νησί, και να βγούμε στο προαύλιο μπροστά από τους κοιτώνες, ασχέτως καιρικών συνθηκών. Αυτό φυσικά ίσχυε για όσους από εμάς φορούσαν ρούχα πάνω τους, αφού δεν ήταν λίγοι εκείνοι που, κόντρα σε κάθε πίεση και νουθεσία, επέμεναν να κυκλοφορούν όπως τους γέννησε η μάνα τους. Πρώτα έβγαζαν τις γυναίκες από τον δικό τους κοιτώνα και, ενώ κάποιος φυλούσε τη δική μας έξοδο για να μη βγουν και άντρες ασθενείς ταυτόχρονα έξω, κάποιος άλλος άνοιγε τη μάνικα. Μου τρυπούσαν τον εγκέφαλο τα ουρλιαχτά τους. Λίγο το κρύο νερό που έσκαγε με δύναμη παντού πάνω τους ανεξέλεγκτα, λίγο η ντροπή και το άγχος που εξακολουθούσαν να έχουν οι περισσότερες από αυτές, ήταν αρκετά για να προκαλέσουν τον απόλυτο οδυσμό. Ένα μείγμα τρόμου, πόνου, αυτολύπησης και απελπισίας μαζί. Ο απόλυτος ανθρώπινος εξευτελισμός. Αυτό σηματοδοτούσαν οι φωνές τους μέσα μου. Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, οι περισσότεροι συγγάτοικοί μου περνούσαν αυτές τις στιγμές κρεμασμένοι στα κάγκελα των παραθύρων μας. Ούρλιαζαν σαν σκυλιά σε οίστρο, έφτυναν, έκλαιγαν, γελούσαν και αννανίζονταν παράλληλα. Και αφού τελείωναν στη χούφτα τους, πετούσαν με μανία τα χύσια τους στην αυλή. Κι αν τελικά κατάφεραν να πετύχουν κάποια, εκστασιάζονταν τόσο που πολλές φορές ακολουθούσε στο καλάκι δεύτερος γύρος αυτοϊκανοποίησης.

Και όλα αυτά υπό το άγρυπνο βλέμμα της γυναικειάς εκδοχής του Δόκτωρος. Η ψυχίατρος που ήταν υπεύθυνη για τις γυναίκες ήταν κατά μία έννοια πιο τρομακτική από τον δικό μας παντελώς αδιάφορο και απαυδισμένο γιατρό. Εκείνη φαινόταν να απολαμβάνει κάθε ώρα και στιγμή την εργασία που είχε αναλάβει. Ήταν πανταχού παρούσα και επέβλεπε τα πάντα κάτω από τα μικροσκοπικά, κοκάλινα γυαλιά της. Η έκφρασή της, δυσπρόσιτη και απόμακρη, θύμιζε άνθρωπο που μόλις είχε μυρίσει κάτι εξαιρετικά δυσάρεστο. Μόνο που στην περίπτωση της αυτή η άσχημη μυρωδιά προφανώς δεν υποχωρούσε ποτέ. Ήταν δε τόσο καλά αποτυπωμένη αυτή η γκριμάτσα στο πρόσωπό της, που και όλες οι ρυτίδες γύρω από το στόμα και τα μάτια της βοηθούσαν στη διαιώνισή της. Την είχα ακούσει πολλές φορές σε συζητήσεις με το προσωπικό να περιαιτολογεί και να εκθειάζει το έργο της στο άσυλο και την κοινωνική της προσφορά στο νησί. Πίστευε ότι η μοίρα όλων αυτών των γυναικών που είχε υπό την υποτιθέμενη προστασία της εξαρτιόταν αποκλειστικά και μόνο από την ίδια. Και δεν είχε και πολύ άδικο σε αυτό. Γιατί ήταν ελάχιστες οι περιπτώσεις που είχαν φύγει ζωντανές από τα χέρια της, ακόμα και στις σπάνιες εκείνες φορές που οι συγγενείς της έγκλειστης ασθενούς υπέγραφαν τα έντυπα εξιτηρίου και αναλάμβαναν την ευθύνη της. Ακόμα και τότε λοιπόν η θηλυκή Δόκτωρ –ούτε εκείνης ήξερα το όνομα– αρνιόταν με νύχια και με δόντια να υπογράψει το εξιτήριο, προέβαλλε αστείες δικαιολογίες ως εμπόδια και κωλυσιεργούσε το μέγιστο δυνατό την όλη διαδικασία. Επρόκειτο για ψυχαναγκαστικό άτομο με σύνδρομο του Θεού και ήμουν σίγουρος ότι εκείνη έχρηζε πολύ περισσότερο θεραπείας απ' ό,τι πολλοί από εμάς.

As ξανααγυρίσουμε όμως στο καθημερινό μαρτύριο του «πρωινού εξαγνισμού», όπως καλούσε η Δόκτωρ την κατά μία έννοια απολύμανσή μας, ή διαφορετικά, όπως το λέγαμε οι πιο λογικοί από εμάς, την «ξεφτίλα με τη μάνικα». Αφού μάζευαν λοιπόν τις γυναίκες κακήν κακώς ύστερα από το πρωινό τους μπάνιο και

τις οδηγούσαν στην τραπεζαρία τους, παίρναμε σειρά εμείς. Στην περίπτωση μας τα πράγματα ήταν πιο βίαια. Δεν ήταν λίγοι εκείνοι που πανικοβάλλονταν τόσο στη θέα της μάνικας, ώστε στην προσπάθειά τους να ξεφύγουν πάση θυσία, ορμούσαν σαν άγρια θηρία σε όποιον βρισκόταν στο διάβα τους. Ευτυχώς εντόπιζα τα επικείμενα ξεσπάσματα αρκετά νωρίς. Καθόμουν πάντα στην άκρη, ώστε να έχω τα νώτα μου καλυμμένα, και φρόντιζα να έχω όλες τις αισθήσεις μου σε επιφυλακή. Καταλάβαινα αμέσως, τόσο από τις κινήσεις όσο και από το βλέμμα, ποιοι ήταν εκείνοι που επρόκειτο να σαλτάρουν από στιγμή σε στιγμή. Όλα πάντως ξεκινούσαν αφού έβρισκαν οι πρώτες ριπές νερού τον στόχο τους. Είναι περίεργο το πόσο πολύ απεχθάνονται και φοβούνται το νερό οι περισσότεροι άνθρωποι με σοβαρά ψυχικά νοσήματα. Νομίζω ότι ακόμα και οξύ να τους πετούσαν, οι αντιδράσεις τους σε πολλές περιπτώσεις δε θα ήταν τόσο ακραίες.

Το χειρότερο, ωστόσο, συμβάν το είχε προκαλέσει ένας αποστεωμένος γεράκος, που με τίποτα δε σου γέμιζε το μάτι. Πρέπει να ήταν την πρώτη εβδομάδα που είχα έρθει σε αυτή την κόλαση, που πλέον θα αποτελούσε το σπιτικό μου. Η βρούση είχε ανοίξει και το νερό τον είχε πετύχει κατευθείαν στα πλευρά. Έσκουξε σαν λαβωμένο ζώο και έτρεξε πανικόβλητος να χωθεί στην προστασία του κοιτώνα. Την είσοδο φυλούσε ένα γεροδεμένο παλικάρι, ήταν δεν ήταν είκοσι πέντε χρόνων. Με την αφέλεια της νιότης του και την παρακαταθήκη των μπράτσων του, έκανε το μεγαλύτερο λάθος της ζωής του. Πήγε να ανακόψει την πορεία του ηλικιωμένου ασθενούς προβάλλοντας περήφανα το παράσημά του. Αυτό που ακολούθησε δύσκολα μπορεί να περιγραφεί. Ο γέρος χύμηξε κατευθείαν στον λαιμό του και με τα λιγοστά δόντια που του είχαν απομείνει άρχισε στην κυριολεξία να τον τρώει ζωντανό. Κι ενώ ξεκολλούσε κομμάτια από τη σάρκα του, αδιαφορώντας για τα χτυπήματα που του έριχνε αλύπητα πλέον ο έντρομος νεαρός στην πλάτη, στα πλευρά και στο κεφάλι, έχωσε και δύο ρυτιδιασμένα και παραμορφωμένα από την

αρθρίτιδα δάχτυλα στα μάτια του «εχθρού» του και τα ξερίζωσε. Και όλα αυτά σε κλάσματα δευτερολέπτου, όσο χρειάστηκε δηλαδή ώσπου να ξεπεράσουν οι υπόλοιποι φύλακες τη σαστιμάρα τους και να αντιδράσουν. Δεν τον ξαναείδαμε τον νεαρό ποτέ. Ούτε και τον γέροντα. Ο δεύτερος όμως ξέραμε όλοι πού είχε καταλήξει. Ήταν πλέον τρόφιμος στο περίπτερο των «Γυμνών».

Από το πρώτο βράδυ που είχα πατήσει το πόδι μου στη Λέρο ο αριθμός «εννέα» ακουγόταν ψιθυριστά όπου κι αν βρισκόμουν. Τον συζητούσαν ασθενείς, προσωπικό, ακόμα και ο ίδιος ο Δόκτωρ σαν υπνωτισμένοι, πάντα χαμηλόφωνα και χωρίς κανέναν άλλον προσδιορισμό, ουσιαστικό ή επίθετο, που να με βοηθά να καταλάβω περί τίνος πρόκειται. Μιλούσαν με ένα κράμα τρόμου, θαυμασμού και αποστροφής στο βλέμμα τους και κοιτώντας πάντα με νόημα όσους ήξεραν και με λύπηση όσους δε γνώριζαν πού αναφέρονταν, άρα ανάμεσά τους κι εμένα. Δεν άργησα πολύ να ανακαλύψω τι σηματοδοτούσε στον μικρόκοσμό μας ο τόσο τρομακτικός αυτός αριθμός. Οι περισσότεροι από εμάς μέναμε στο ενδέκατο περίπτερο, ένα αχανές τριώροφο κτίριο, άνω των τεσσάρων χιλιάδων πεντακοσίων τετραγωνικών μέτρων, που αρχικά είχε κατασκευαστεί για να στεγάσει τους σιμνίτες της Ιταλικής Αεροπορίας. Το περίπτερο εννέα όμως ήταν διαφορετικό κτίριο από το δικό μας, αρκετά μικρότερο και «φιλοξενούσε» τα πιο βαριά περιστατικά κάτω από τις πιο απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης. Και ήταν τόσες οι φωνές διαμαρτυρίας και κατακραυγής για το συγκεκριμένο περίπτερο, που, ύστερα από περίπου δέκα χρόνια εγκλεισμού μου, οι τρόφιμοί του μεταφέρθηκαν πιο μακριά από εμάς, στο ακόμα πιο τρομακτικό και απάνθρωπο περίπτερο δεκαέξι. Μισό μίλι πάνω κάτω μακριά από τις δικές μας εγκαταστάσεις, απομονωμένο και αποκομμένο από το υπόλοιπο άσυλο λειτούργησε το λεγόμενο περίπτερο των «Γυμνών». Η επιλογή της τοποθεσίας αυτής βέβαια μόνο τυχαία δε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί. Επρόκειτο στην ουσία για μια προσπάθεια συγκάλυψης του «κακού». Το «μίασμα» του περιπτέρου εν-

νέα, καθώς και άλλες βαριές και επικίνδυνες περιπτώσεις εγκλείστων έπρεπε απλώς να απομακρυνθούν από την κοινή θέα. Το διάωροφο αυτό κτίριο στην περιοχή του Αϊ-Γιώργη, που αρχικά είχε κατασκευαστεί για να λειτουργήσει ως στρατώνας των πληρωμάτων υποβρυχίων, εκτεινόταν σε χώρο με εμβαδόν περίπου δύομισι χιλιάδων τετραγωνικών μέτρων. Από την προβλήτα του μάλιστα ξεκίνησε το καταστροφικό ταξίδι του στις 14 Αυγούστου του 1940 το ιταλικό υποβρύχιο «Delfino» προκειμένου να βυθίσει ανήμερα τον Δεκαπενταύγουστο το «Έλλη» στο λιμάνι της Τήνου, ενώ την ίδια ακριβώς περίοδο βομβαρδίστηκε και καταστράφηκε τμήμα του κτιρίου, το οποίο δεν επισκευάστηκε ποτέ, προσδίδοντας κατ' αυτόν τον τρόπο, χρόνια αργότερα, μια ακόμα πιο απόκοσμη εικόνα στο περίπτερο των «Γυμνών».

Σε αυτό το επί γης καθατήριο ζούσαν ογδόντα χαμένες ψυχές. Η ζωή τους κυλούσε πάνω σε ένα από αυτά τα απαράδεκτα και επικίνδυνα μεταλλικά ράντζα, απ' όπου αλυσοδεμένοι και γυμνοί, σε μόνιμη κατάσταση καταστολής, δε σηκώνονταν ούτε καν για τουαλέτα ή για φαγητό. Όλα λάμβαναν χώρα σε ύπτια στάση στο κρεβάτι. Γι' αυτό και δεν ήταν λίγοι εκείνοι που σάπιζαν κυριολεκτικά μέσα στις ακαθαρσίες και τις πληγές τους.

Θέριζαν οι μολύνσεις τους «Γυμνίτες», όπως τους φώναζαν. Για εμάς τους υπόλοιπους αυτός ο χώρος αποτελούσε τη μεγαλύτερη απειλή. Είναι περίεργο το πώς, ενώ ζούσαμε σε τόσο φρικτές συνθήκες, υπήρχε εντέλει κάτι χειρότερο, κάτι που μπορούσε να μας τρομάξει και να μας ταράξει συθέμελα. Γιατί πλανιόταν η απειλή καθημερινά στον αέρα. Όταν αρνιόσουν να κάνεις κάτι, έβγαζες προβλήματα στο μπάνιο, στην πρωινή καταμέτρηση αμέσως μετά ή στην τραπεζαρία, άκονγες συχνά τη φράση «σε βλέπω δεμένο χειροπόδαρα με τους “Γυμνούς”, αν δε συμμορφωθείς». Και για όσους από εμάς διατηρούσαμε ακόμα ένα ψήγμα λογικής μέσα μας, αρκούσαν αυτές οι κουβέντες προκειμένου να αναγκαστούμε να κάνουμε οτιδήποτε κι αν μας ζητούσαν.

Δεν ήταν λίγα τα βράδια που ακούγαμε τις κραυγές από το πε-

ρίπτερο δεκαέξι, κι ας μας χώριζε μεγάλη απόσταση. Σαν περίεργη, διαστρεβλωμένη μουσική ακουγόταν στα αυτιά μου το κλάμα τους. Λυγμοί σε διαφορετικές, ελάχιστονες πάντα κλίμακες και διαφορετικά ντεσιμπέλ συνδύαζονταν μεταξύ τους με τέτοιο τρόπο που τάραζαν συθέμελα ακόμα και τους πιο αδιάφορους ανάμεσα μας. «Η συμφωνία των χαμένων ψυχών» την είχα ονομάσει στο μυαλό μου, και μπροστά στα μάτια της φαντασίας μου εξελίσσονταν σκηνές όπου ο Δόκτωρ, ντυμένος με φράκο και κάπα, διέυθυνε, με το μάτι να γυαλίζει από την ένταση, την υπερπροσπάθεια και την αντανάκλαση της παράνοιας, την ανίερη αυτή ορχήστρα, στην οποία κάθε μουσικός αντιπροσώπευε την προσωπική του δυστυχία και ψυχασθένεια που οδηγούσαν το μυαλό του στον βιρτουόζικο χειρισμό των αόρατων αυτών μουσικών οργάνων, παράγοντας μια μουσική προερχόμενη απευθείας από την καρδιά του ερέβους και του ζόφου, στο οποίο όλοι οι τρόφιμοι του περιπτέρου ήταν ατέρμονα βυθισμένοι. Και ως σατανικό και απεχθές προϊόν στο ανθρώπινο αντί, παράλληλα όμως με έναν αλλόκοτο τρόπο, σαγηνευτικό και καθηλωτικό, οι ήχοι που παράγονταν αποκτούσαν συνοχή και πραγματική διάσταση, ως ένα σύνολο ενωμένων και παραδόξως ταιριασμένων μεταξύ τους εξωφρενικών παραφωνιών και αντιτίξεων.

Ένα από εκείνα τα βράδια, την ώρα που μετέτρεπα νοητά το κλάμα σε νότες, ψάχνοντας να βρω και να αποτυπώσω στη μνήμη μου αυτή τη μοναδική μελωδία-κλειδί που απεικόνιζε τον ανθρώπινο πόνο σε όλο του το μεγαλείο, πρωτομίλησα με τον Στάθη. Ήταν νεόφερτος, είχε δεν είχε δέκα μέρες στο άσυλο, και το ξύπνιο βλέμμα του μου είχε κάνει εντύπωση από την αρχή. Παρόλο που βρισκόμουν ήδη πολλά χρόνια στην «Αποικία» και αναγνώριζα αμέσως εκείνους που διέφεραν από το συνηθισμένο, εκείνους δηλαδή που δεν υπέφεραν από κάποια ψυχική νόσο αλλά ταλανίζονταν από τύψεις και ερινύες πολύ χειρότερες από το να ήταν στην ουσία άρρωστοι, ουδέποτε ως τώρα δεν είχα επιδιώξει την επαφή με κανέναν. Είχα κλειστεί στον εαυτό μου και εί-

χα συνηθίσει τη μοναξιά μου. Η απόλυτη απομόνωση ήταν άλλο ένα είδος τιμωρίας που επέβαλε ο ίδιος αυτή τη φορά στον εαυτό μου. Ένωθα καταραμένους, μαρδός, σαν αυτούς τους Ινδούς της κατώτατης κάστας που κανείς δεν πλησιάζει, δεν αγγίζει και δεν τους απευθύνει τον λόγο. Ο νεοφερμένος ήταν ξαπλωμένος στο διπλανό μου ράντζο και τον άκουγα να σιγομουρμουρίζει. Δεν άργησα να καταλάβω ότι τραγουδούσε έναν σκοπό. Έναν σκοπό απόλυτα συγχρονισμένο με τις κραυγές και τους λυγμούς που ξέσκιζαν την ησυχία της καλοκαιρινής νύχτας.

Δεν είμαι ο μόνος λοιπόν που μελοποιώ τη δυστυχία και τον πόνο των άλλων, σκέφτηκα και χαμογέλασα άθελά μου. Αντί να του μιλήσω, άρχισα να χτυπώ ρυθμικά το χέρι μου ακολουθώντας την ανίερη μελωδία του νεοφερμένου. Λάτρευα τη μουσική από μικρό παιδί και ήταν λες και ο ρυθμός κυλούσε στο αίμα μου. Μπορούσα να τον αναζητήσω και να τον ανακαλύψω σε οτιδήποτε· στις μηχανές των αυτοκινήτων, στο θρόισμα των φύλλων των δέντρων, κι απ' ό,τι φαίνεται, ακόμα και στον οδυρμό ανθρώπων που υπέφεραν φρικτά. Πρέπει ο Στάθης να έπιασε αμέσως τον συνοδευτικό ήχο που παρήγγαν τα δάχτυλά μου πάνω στο μεταλλικό κρεβάτι, γιατί μεμιάς βρέθηκε δίπλα μου, ρισκάροντας να χάσει το ράντζο του, που σίγουρα είχε εξασφαλίσει με μεγάλο κόπο ως νεοαφιχθείς.

«Αφού έχουμε και τύμπανα, μόνο η κιθάρα μάς λείπει και το κάναμε το συγκροτηματάκι», μου είπε απλώνοντας το χέρι του προς το μέρος μου, χαμογελώντας πλατιά.

Του ανταπέδωσα το χαμόγελο και του έσφιξα το χέρι ανακουφισμένος που έπειτα από τόσο καιρό μπορούσα να έχω μια τόσο υγιή και φυσιολογική επικοινωνία με έναν άλλο άνθρωπο. Μια χειραψία!

«Στάθης», μου είπε κοιτάζοντάς με στα μάτια.

«Άλκης», του απάντησα και τον κοίταξα ερωτηματικά, προσπαθώντας να μαντέψω τι ακριβώς γύρευε αυτός ο καλοστεκούμενος τριαντάρης εδώ μέσα.

Λέρος 1975. Ένα αρματαγωγό του Πολεμικού Ναυτικού προσεγγίζει το λιμάνι του μικρού, ακριτικού νησιού. Μέσα του, δεμένοι χειροπόδαρα, άντρες και γυναίκες, επιβάτες σε ένα ταξίδι χωρίς επιστροφή με προορισμό την «Αποικία», όπως αποκαλούν οι ντόπιοι το ίδρυμα, το οποίο, παρά την αποστροφή που τους προκαλεί, τους εξασφαλίζει το ψωμί τους.

Ανάμεσα στα ανθρώπινα ράκη που καταφθάνουν στο νησί είναι και ο δεκαεξάχρονος Άλκης. Ο δικός του εγκλεισμός όμως, όπως και κάποιων άλλων που νοσηλεύονται στη Λέρο, ουδεμία σχέση έχει με κάποια ψυχική ασθένεια. Οικογενειακά μυστικά που δεν μπορούν να βγουν στο φως της συντηρητικής κοινωνίας, ανίερα ερωτικά πάθη και αναπηρίες κάθε μορφής θάβονται εκεί μια για πάντα. Άνθρωποι ξεγραμμένοι, με το κλειδί της τύχης τους πεταμένο στα αζήτητα, καλούνται να συμβιώσουν σε ένα περιβάλλον εχθρικό και τρομακτικό συνάμα.

Χρόνια αργότερα, η νεαρή Έλλη προσπαθεί απεγνωσμένα να ξεδιαλύνει το θολό παρελθόν της οικογένειάς της. Εγκλωβισμένη σε έναν κυκεώνα σκοτεινών μυστικών, αμφιταλαντεύεται μεταξύ αλήθειας και ψέματος, έρωτα και απελπισίας. Η Έλλη παλεύει να καταλάβει, να συγχωρέσει, να προχωρήσει. Μονάχα όμως η αλήθεια, όσο σκληρή κι αν είναι, μπορεί να της χαρίσει μια φυσιολογική ζωή. Γιατί «είναι πολύ άσχημο να μην έχει κανείς μέλλον, είναι όμως κυριολεκτικά αφόρητο το να μην έχει παρελθόν».

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psychogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΕ: 17944

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η